Ἀριθ. 477 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ιθ' Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.— Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39. 17 Φεβρουαρίου 1885

ΔΑΝΙΗΛ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

καὶ ἡ γεωγραφία αὐτοῦ

(1791)

Συνέχεια· ἴδε προηγούμ. φύλλον.

Γ'

Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ εἴδομεν τὸν Φιλιππίδην παλαίοντα κατὰ τῶν ζητούντων νὰ διδάξωσι καὶ φωτίσωσι τὸ ἔθνος διὰ γλώσσης ἀγνώστου εἰς αὐτό, εἴδομεν αὐτὸν ὑψοῦντα τὴν βακτηρίαν καὶ πατάσσοντα τοὺς θεωροῦντας σοφίαν τὴν συλλογὴν τῶν λέξεων, καὶ τὰς γνώσεις τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς ἀποκλειστικῶς· ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι θέλομεν ἰδεῖ αὐτὸν καθήμενον ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀλυσσοδέτου ἔθνους θρηνοῦντα, καὶ ἐκδηλοῦντα δι' ἐπιφωνήσεων καὶ στεναγμῶν τὸ βαρὺ ἄλγος, ὅπερ ἐπίεζε τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ ψυχήν.

Ἀνὰ πᾶσαν σελίδα τοῦ ἔργου του, ἀνὰ πᾶσαν περιγραφὴν τῆς πολιτικῆς ἢ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν συνόλῳ ἢ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, ἡ γραφίς του γράφουσα καταλείπει ὄπισθέν της τὸ στυγνὸν χρῶμα τῆς ὀδύνης. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς γεωγραφίας, ἐν τῇ προσφωνήσει εἰς τὸν Ποτέμκιν, ὀνομάζει τὴν Ἑλλάδα οἰκτρὰν καὶ τραγῳδίας ὑπόθεσιν, λείψανον τῆς βιαίας καταγίδος, *παράθλιον* καὶ *δύστηνον Ἑλλάδα*. Αἰσθάνεται ὁ ταῦτα ἀναγινώσκων ὅτι ὁ Φιλιππίδης καὶ ὁ Κωνσταντᾶς ἀρχόμενοι τοῦ ἔργου των, εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ ἀναγραφῇ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀτυχοῦς Πατρίδος των Ἑλλάδος, κατέλειπον τὸν κάλαμον ὅπως ἀπομάξωσι τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἀνέβλυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν των.

Διαγράφων τὴν γεωγραφικὴν θέσιν αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τοὺς ποταμούς, τοὺς λιμένας, τὴν εὐφορίαν, τὰ προϊόντα, τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, θρηνεῖ διὰ τοὺς ἀπογόνους τούτων, οὓς ὀνομάζει *κακορρίζικους*, ἐπίθετον, ὅπερ συνήθως ἐπαναλαμβάνει. Ἠδύνατο, λέγει, ν' ἀκμάζῃ καὶ σήμερον τὸ ἐμπόριον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' «*εἶνε νεκρὴ σχεδόν*· καὶ τί » ἀκμὴ πραγμάτειας ζητεῖς εἰς ἕναν τόπο, ὅπου » ἡ θάλασσά του βράζει ἀπὸ πειρατάς, ἡ ξη- » ρά του εἶναι γεμάτη ἀπὸ κλέφταις ἢ κισιντζῆδες; »

Ἡ ἔλλειψις τῆς εὐνομίας καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐξηνάγκασε, λέγει, τοὺς Ἕλληνας ν' ἀποδημῶσιν εἰς ξένας ἐπικρατείας ὅπως ἐμπορεύωνται, γινόμενοι ὑπήκοοι ξένων αὐλῶν, «καὶ ἀναστενάζουν » πάντοτε ἐνθυμούμενοι τὰ ὄμορφα καὶ εὐτυχι- » σμένα κλίματα τῆς πατρίδος τους ».

« Διὰ τὰ ἤθη τους, μὲ τί νὰ πῇ τινὸς διὰ » τὰ ἤθη αὐτῶν ὅπου εἶναι ὑπόζυγοι ὑστερημένοι » ἀπὸ σχολεῖα, ἀπὸ βιβλία, ἀπὸ ἀναθρροφή, ἀπὸ » παιδεία. Μόλον τοῦτο τὸ *Ἑλληνικὸ ἐκεῖνο* » *πνεῦμα*, ὅπου ἐμψύχονε τοὺς προπάτορά τους, » ἕνας πολυχρόνιος ζυγός, ὅπου ζωόνει ὅλα καὶ » τὰ νεκρόνει, δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸ σβήσῃ· *δὲν* » *προσμένει παρὰ ἕνα αἴσιο ἄνεμο νὰ πνεύσῃ,* » *διὰ νὰ ἀνάψῃ καὶ νὰ λάμψῃ πάλιν εἰς τὸ* *θέατρο τοῦ Κόσμου!* »

Βαθεῖα παρατήρησις, ἐνέχουσα τὸ σπέρμα διαγνώσεως τοῦ μέλλοντος ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ συλλήψει. Πρὸ 210 ἐτῶν ὁ Θεοδόσιος Ζυγομαλᾶς γράφων πρὸς τὸν Κρούσιον, ἐκφέρει μόνον εὐχὴν ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος «Δώῃ δὲ Θεός ποτε *ἄνεσιν* καὶ *ἐλευθερίαν* τήν τε εἰς *τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν* ». Ἀλλ' ὁ Φιλιππίδης δὲν ἐκφέρει εὐχήν, διότι ἔβλεπε μακράν, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, καὶ ὄπισθεν ὀμίχλης, τὸ λυκαυγὲς καινοφανοῦς ἡμέρας. Ἀληθῶς δὲ τὸ ζωοποιὸν πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν εἶχε διασκεδασθῆ ὑπὸ τῆς πνοῆς, ἥτις ἐφυγάδευσε τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ περιίπτατο περὶ αὐτήν, φερόμενον τῇδε κἀκεῖσε ὡς νέφον δροσερόν, ἐγκλεῖον τὴν βροχήν, ἥτις ἔμελλε νὰ ζωογονήσῃ καὶ ποτίσῃ τὴν χέρσον καὶ αὐχμηρὰν αὐτῆς γῆν. Θὰ ἐσκίρτησε δὲ βεβαίως ὁ Φιλιππίδης. ὁ τὸν αἴσιον ἀναμένων ἄνεμον διὰ τὴν ἀναλαμπήν, ὑπὸ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ὅτε, μετὰ πολλὰ ἔτη, ἀφ' ἧς ἔγραφε τ' ἀνωτέρω, ἐπιζήσας, ἤκουσε καὶ εἶδεν ὅτι μικρὰ γωνία τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, ἧς τὰ ὅρια διέγραψεν, ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της. Καὶ δὲν γνωρίζομεν μὲν τί εἶπε τοῦτο μαθών, οὐδ' ἔγραψέ τι περὶ τούτου· ἀλλ' ἡμεῖς ἔχοντες ἐν τῷ νῷ ὁλόκληρον τὴν ζωντανὴν εἰκόνα τοῦ βίου του φανταζόμεθα αὐτὸν ὁπότε εἰς τὰ βάθη τῆς Βασσαραβίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Γετῶν, πολὺς ἤδη παρέδιδε τῷ 1833 τὸ πνεῦμα, ὑψοῦντα ὑπὸ τὸ μοναχικὸν ῥάσον τὴν

τοὺς λόγους ἐκείνους γράψασαν χεῖρα, καὶ εὐλογοῦντα τὸ ἔργον τοῦ 1821.

Οὐ μόνον δ' ἐν τῷ γενικῷ τμήματι τῆς γεωγραφίας ἐκφράζει τὴν θλῖψίν του, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς κατὰ μέρος ἐπαρχίαις περὶ ὧν γεωγραφεῖ. Ἐν τῷ περὶ Μάνης τμήματι γράφων περὶ τῶν λῃστρικῶν ἕξεων καὶ τοῦ βίου τῶν Μανιατῶν ἐν τῷ τότε χρόνῳ λέγει « Οἱ Μανιᾶται... ὄντας » φυσικὰ ἄνθρωποι ἐνεργοί, ἐπιδέξιοι, φιλοκίνδυ- » νοι, κατοικῶντας ἕναν τόπο πετρώδη, καὶ » ἀκολούθως μὴν ἔχοντας εἰς τί νὰ καταγίνων- » ται καὶ βιαζόμενοι ἀπ' αὐτὸν νὰ ῥίξουν ταῖς » ἐλπίδες τους εἰς τὴν θάλασσα,.... εἰμποροῦ- » σαν βέβαια νὰ εἶναι ἄλλοι Βενετζιάνοι καὶ » Ὁλλανδέζοι. Ἡ πραγμάτεια.... ἡ ἐπιμιξία » .... τὰ πλούτη τους καὶ ὁ φωτισμὸς ἴσως ἤ- » θελαν τοὺς κάμῃ τὸ καύχημα τοῦ *κακορρι-* » *ζικου* ἑλληνικοῦ ἔθνους. Μὰ ποιὸ εἶνε τὸ αἴτιο » ὁποῦ τοὺς ἐμπόδισε καὶ τοὺς ἐμποδίζει ἀκόμι; » ἡ ἀμάθεια μόνη καὶ μόνη ». Δὲν εἶχον ἀνάγκην, λέγει, ξένων παραδειγμάτων ἵνα φωτισθῶσιν, εἶχον τοὺς προγόνους των, ἀλλὰ μόλις ἐν Μάνῃ νὰ εἶνε δύο ἢ τρεῖς, οἵτινες γνωρίζουσι ὅτι εἶχον τοιούτους ἀπογόνους. « *Τί ἠδυνήθελε εἶνε εἰς* » *ἕνα νεώτερο Ἕλληνα νὰ ἀκούῃ Ἀρχή, Ἐ-* » *πικράτεια, Δύναμι Ἑλληνική*, τὸ μόνο λεί- » ψανο τῆς δόξης αὐτοῦ, τοῦ εὐκλεοῦς ποτὲ ἔθνους καὶ τώρα *κακορρίζικου*! »

Οἱ λόγοι οὗτοι, ἡ ἔκρηξις αὕτη τοῦ πόθου ἐλευθέρας Πατρίδος, μιᾶς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας καὶ Δυνάμεως, ὅσον καὶ ἂν εἶνε κατάκοροι ἀκράτου φιλοπατρίας, ὅσον καὶ ἂν φανταζώμεθα τούτους ἐκφερομένους μεγαλοφώνως, ὅσον καὶ ἂν γράφωνται ἐν τῇ γεωγραφίᾳ μεγάλοις ἀραιοῖς γράμμασι, μόλις ἀντηχοῦσιν εἰς τὰς ἀκοάς μας ἀσθενῶς ἐκ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς· διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιπροσθοῦσι τὰ γιγαντιαῖα ἀναστήματα τῶν ἀνδρῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἠχοῦσιν οἱ κρότοι τῶν μεγάλων ἔργων τοῦ 1821, διὸ καὶ μόλις σήμερον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς τοὺς προδρόμους ἐκείνους τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, εὐχομένους ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, καλλιεργοῦντας τὴν ἄρουραν τῆς ἐλευθερίας, σπείροντας τὸν σπόρον, ἐκχερσοῦντας τὴν γῆν, προσῶπα σεβαστὰ διὰ τὴν φιλοπατρίαν, διὰ τὰς γνώσεις, διὰ τὰς θυσίας, διὰ τοὺς εὐγενεῖς ἱδρῶτας, διὰ τὸ μαρτύριον.

Ἀλλ' ὁ πόνος τοῦ Φιλιππίδου ἐντείνεται σφοδρότερον ἐν τῇ περιγραφῇ ἐθνῶν πεπολιτισμένων, ὧν ἐκ τοῦ πλησίον εἶδε τ' ἀγαθὰ καὶ τὸν πολιτισμόν· διότι ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τὴν Γαλλίαν, καὶ τὴν Γερμανίαν, ἐγνώρισε σοφοὺς τούτων ἄνδρας, μεθ' ὧν συνῆψεν ἀλληλογραφίαν· εὑρέθη δ' ἐν Παρισίοις κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ὁποίας ἐπορεύθη ἐκεῖ ἵνα μελετήσῃ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν. Ὥστε ἔχων ὅρον συγκρίσεως τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, βαθέως ἔπασχε βλέπων τὴν ἀθλιότητα ταύτης, διὸ καὶ ἐκφεύγουσιν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς γεωγραφίας τῆς Γαλλίας οἱ λόγοι οὗτοι ἐν ἄλλοις πολλοῖς, ἐκ τῆς γραφίδος του. « Οἱ Φραντζέζοι εἶναι ὅπου δίνουν » τοὺς τρόπους σήμερον στὰ ἄλλα ἔθνη, καθὼς » ποτε οἱ Ἕλληνες, οἱ Ἕλληνες, ὅπου ἐπροξενοῦ- » σαν θαῦμα καὶ φόβο ποτέ, καὶ τώρα *ἔλεος* καὶ *περιφρόνησι*. »

Διὰ τοιούτων ῥήσεων σελίδες τινὲς τῆς γεωγραφίας του ἀποβαίνουσι θρῆνος τῆς Ἑλλάδος. « *Ταλαίπωρη καὶ κακορρίζικη Ἑλλάδα εἰς τί κατάστασι ἦλθες!* » ἀναφωνεῖ ἀλλαχοῦ, ἱστορῶν τὴν διὰ κλήρου διανομὴν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν καὶ Φράγκων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν· ἐπαναλαμβάνει δὲ ταύτας καὶ πολλῷ ὕστερον ἐν ἑτέροις ἔργοις, εἰς τὰς σημειώσεις, δι' ὧν ἐπλούτισε τὰς μεταφράσεις του τῶν ἱστορικῶν λατίνων συγγραφέων Φλώρου καὶ Τρόγου.

Ἀλλὰ τὴν κραυγὴν ταύτην τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀδύνης δὲν ἐκφέρει μόνος ὁ Φιλιππίδης, πᾶσα ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν διδασκάλων, τῶν λογίων, τῶν ἱεροκηρύκων, οἵτινες ἀπὸ τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος διῆλθον τῆς δυσκληρίας τὰ ἔτη ἐξεστόμωσεν αὐτήν. Φαινόμενον δ' ἐνταῦθα ἄξιον τῆς προσοχῆς τοῦ ἱστορικοῦ εἶνε ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ δυνάμενοι νὰ γράψωσι καὶ ἐκθέσωσι πολιτικὰ γεγονότα σύγχρονα, νὰ περιγράψωσι τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος ἐν ὑπομνήμασιν ἢ χρονογραφίαις, παρέλιπον τοῦτο. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον δὲν εἶνε δυσεξήγητον, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι οἱ δυνάμενοι νὰ συγγράψωσιν ἦσαν εὐάριθμοι, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ὠφελιμωτέραν διὰ τὸ ἔθνος λειτουργίαν τῆς διδασκαλίας, καὶ ὅτι αἱ τοιαῦται δημοσιεύσεις δὲν εἶχον λόγον τότε γενέσεως, οὐδ' ἦσαν ὠφελείας τινὸς πρόξενοι. Ἄλλως τε δὲ καὶ τί νὰ γράψωσιν; Ἡ κατάστασις ἀπανταχοῦ ἦτο ἡ αὐτή. Ὁ βίος ὑπὸ τὴν δουλείαν καθίσταται μονότονος, στάσιμος, ὁμοιόμορφος· ἔνθα δὲ λείπει ἡ κίνησις, ἡ πρόοδος, ἡ αὔξησις, ἡ ἀνάπτυξις ἡ κοινωνική, καὶ ἡ παραγωγή, ὁ πεζὸς τῆς ἱστορίας κάλαμος μόνον στεναγμούς, ἡ δὲ ποίησις μόνον θρήνους ἔχει ν' ἀναγράψῃ. Οὗτος νομίζομεν εἶνε ὁ λόγος δι' ὃν ἡ τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς δὲν παρήγαγε χρονογράφους. Οἱ πεπαιδευμένοι, οἱ ἀναλαβόντες τὴν ποθηγέτησιν τοῦ ἔθνους ἠρκοῦντο ν' ἀναζητῶσι μόνον τοὺς τρόπους τῆς ἀνακουφίσεως τῶν δεινῶν ἀντὶ τῆς περιγραφῆς αὐτῶν, καὶ ἐν τῇ ἀναζητήσει ταύτῃ φυσικὸν ἦτο κεκμηκότες νὰ ἐκπέμπωσι τὴν φωνὴν τοῦ στεναγμοῦ, καὶ τοῦ ταλανισμοῦ τῆς τύχης των.

Ἐντεῦθεν δέ, ἂν δὲν πλανώμεθα, καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν *θρήνων*, ποιήσεως ἰδιαζούσης εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τοὺς Ἕλληνας, εἰς οὓς οἱ θρῆνοι καὶ τὰ δάκρυα ἀπέμειναν ὁ μόνος κλῆρος.

Ἠθέλαμεν ἀπομακρυνθῆ τοῦ θέματος ἡμῶν, ἂν ἀνεγράφομεν, ἔστω καὶ τεμάχια, ἐκ τῶν ποιήσεων τούτων καὶ τῶν μονῳδιῶν ἐπὶ τῇ ἁλώσει μεγάλων Ἑλληνίδων πόλεων, οἷον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἢ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ μεγάλων ἀνδρῶν, θεωρουμένων ἐν τῇ τότε λειψανδρίᾳ ὡς σωτήρων καὶ στύλων τοῦ ἔθνους. Ἂς ζητήσωσιν οἱ θέλοντες ν' ἀναγνώσωσι ταύτας ἐν τοῖς σωζομένοις τοῦ Ἀκομινάτου, ἐν ταῖς συλλογαῖς τοῦ Ἔλλισσεν (Ellissen), τοῦ Τάφελ (Tafel), τοῦ Σάθα· ἀρκούμεθα τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐνταῦθα ἐν παραδείγματι, καταβαίνοντες τὴν κλίμακα τῶν χρόνων, εἰς τὴν ἀναγραφὴν ὀλίγων ῥήσεων, δ' ὧν ἀπεικόνισαν τὴν κακοδαιμονίαν τῆς Πατρίδος πεζογράφοι σύγχρονοι τοῦ Φιλιππίδου, ἢ ὀλίγον προγενέστεροι τούτου ἢ μεταγενέστεροι.

Ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας τῷ 1791 ἐν τῇ προσφωνήσει τοῦ βιβλίου του πρὸς τὴν Αἰκατερίνην εἴδομεν ἐν ἀρχῇ ὅτι ὀνομάζει τὴν Ἑλλάδα *ἄδοξον* καὶ *δυστυχῆ*. Ὁ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης ἐν τῇ προσφωνήσει του ἐπίσης πρὸς τὴν Αἰκατερίνην τῆς μεταφράσεως τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀδὰμ Ζοιρνικαβίου Βορούσσου περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῷ 1797 λέγει περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος « Βέβαια ἡ τῶν Γραικῶν » ἐκκλησία καὶ τῶν λοιπῶν ἄλλων τῶν αὐτῇ » ὁμοδόξων, ἐνῷ καὶ πόρρωθεν εὐχαρίστως ἀκού- » ουσι τῆς εἴτε θυγατρός, εἴτε καὶ ἀδελφῆς ἐκ- » κλησίας, τῆς Ῥωσσικῆς, ταύτην τὴν εὐκληρίαν » καὶ ἐπαύξησιν, ἐπειδὴ δὲν εὐτυχεῖ καὶ ἐκείνη » νὰ μελῳδῇ ἀπαρενοχλήτως καὶ ἀνεπηρεάστως » τὴν ᾠδὴν τοῦ Κυρίου ἐπὶ γῆς, τῆς ποτὲ μὲν » ἰδίας, νῦν δέ, φεῦ!, ἀλλοτρίας, δὲν εἶνε τρό- » πος νὰ μὴ σχετλιάζῃ, καὶ νὰ μὴ ὀλοφύρεται » συναισθανομένη ἐκ παραθέσεως βαρυτέραν τὴν αὐτῆς *ἀθλιότητα* κτλ. » Ἐν τέλει δὲ τῆς προσ- » φωνήσεως γράφει. Ναί, Κυρία, Εὐσεβεστάτη » καὶ Πανευσπλαχνικωτάτη, Νεῦσον εἰς τὴν » θερμὴν ἱκεσίαν τοῦ ταπεινοῦ καὶ πιστοῦ δού- » λου σου καὶ ὑπηκόου σου! Ὠφεληθήτω ἡ πα- » *νάθλιος Γραικία* ὑπὸ τῆς μεγάλης αὐτῆς Προστάτιδος . . . »

Εἴδομεν δ' ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἐν τῇ ἑτέρᾳ προσφωνήσει τοῦ 1770 ὁ Βούλγαρης ὀνομάζει τὴν Ἑλλάδα *τάλαιναν*.

Ὁ Πολυζώης Λαμπανιτζιώτης ἐξ Ἰωαννίνων, ὁ φιλογενέστατος οὗτος ἐκδότης πλείστων ὅσων ἔργων λογίων Ἑλλήνων ἐν τοῖς προλεγομένοις εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Μελετίου τῷ 1784 κατακρίνων τοὺς μὴ δαπανῶντας δι' ἀγορὰν βιβλίων ὀμοεθνεῖς, καὶ τοὺς μὴ ἀναγινώσκοντας, γράφει· « ὦ τῆς ἀθλιότητος τοῦ γένους μας, » ὅπου δὲν στοχάζονται ὅτι διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς » μαθήσεως καὶ ἀναγνώσεως τῶν ἀξιολόγων βι- » βλίων καὶ τῆς σπουδῆς *ἐβαρβαρώθημεν* καὶ » ἐγίναμεν τὸ βδέλυγμα καὶ τὸ *ἐξουθένωμα* » τῶν ἄλλων ἐθνῶν, εἰς καιρὸν ὅπου ἤμασθεν τὸ παράδειγμά τους καὶ ἡ στολὴ αὐτῶν. »

Ὁ Γεώργιος Φατζέας ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ του, ἣν ἐξέδωκε 30 ἔτη πρὸ τοῦ Φιλιππίδου, τῷ 1760 καλεῖ τοὺς Ῥωμαίους *δυστυχεῖς* καὶ *ἀθλίους*, οὐδὲ κἂν Ἕλληνας ὀνομάζει τούτους.

Ὁ Μελέτιος τῷ 1728 « Ἡ Ἑλλὰς τὸ μέγα » καὶ πολυθρύλητον ὄνομα εἰς τοὺς ἀρχαίους καιροὺς τὸ *σμικρὸν* καὶ *δυστυχὲς* εἰς τοὺς νῦν ». Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτός. « Φεῦ! τῆς *ἐλεεινῆς* κα- » ταστάσεως! ἡ πρὶν ὑπέρλαμπρος ὁλοτελῶς » σχεδὸν *ἀπημαυρώθη* καὶ *βεβαρβάρωται*, φυ- » γούσης ἐκεῖθεν τῆς σοφίας οἱονεί τις ὄρνις τῆς καλιᾶς αὐτῆς. »

Ὁ Ἀθανάσιος Σκιαδᾶς τῷ 1723 συμβουλεύει τὸν Μέγαν Πέτρον νὰ συλλέξῃ ἀπὸ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἄθω τοὺς ἑλληνικοὺς κώδικας, καὶ γνωρίζων τὴν οἰκτρὰν τῆς Ἑλλάδος κατάπτωσιν, ἔγραφε πρὸς ἐκεῖνον « Ἡ *ἀθλία Ἑλ-* » *λὰς μου*, ἡ ἐλεεινῶς ἀφανισθεῖσα ὑπὸ τῶν βαρ- » βάρων, *φροντίζει* μᾶλλον διὰ *τὰς συμφορὰς* » της, παρὰ διὰ τὰ χειρόγραφα, ἐξ ὧν εἶνε πλουτισμένη ».

Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς τῷ 1716 ἀναφωνεῖ « Τὸ *τρισάθλιον ἡμῶν γένος* ».

Τίς δὲ ἀγνοεῖ τὴν περιώνυμον ἐκείνην δέησιν τοῦ Φραγκίσκου Σκούφου, ἣν κατεχώρισεν ἐν τῇ Ῥητορικῇ αὐτοῦ (1681), ἐν εἴδει παραδείγματος, ἐν κεφαλαίῳ 23, περὶ ἀντιβολήσεως ἢ δεήσεως, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπανέλαβε καὶ ὁ Ἠλίας Μηνιάτης; « Μὲ τὸ σχῆμα τῆς δεήσεως, θέλω » παρακαλέσει τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου Χρι- » στὸν νὰ ἐλευθερώσῃ..... τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Ἀγαρηνῶν » καὶ ἄρχεται « Φθάνει, Κριτά, δικαιότατε, φθάνει. Ἕως » πότε οἱ *τρισάθλιοι* Ἕλληνες ἔχουσι νὰ εὑρίσκων- » ται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας ..... »

Ἐν ἔτει 1665 ὁ Εὐγένειος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλὸς γράφει πρὸς τὸν Διονύσιον Λαρίσης. « Ἐν » τοῖς μέρεσι τῆς Αἰτωλίας τῆς ἐμῆς *ἀθλίας* » πατρίδος καὶ ἐπὶ πᾶσι σχεδὸν τοῖς πέριξ » ἐκείνῃ κλίμασιν ἐξέλιπε πρὸ πολλῶν ἤδη χρόνων » ἅπαν καλόν..... καὶ οὕτω συνέβη τοὺς ἐκεῖσε » πάντας ἀναλφαβήτους γένεσθαι καὶ ἄγαν *τριβαρβάρους* ».

Ἀλλ' ἂς καταβῶμεν δι' ἅλματος τὴν κλίμακα. Ὁ Ἰάκωβος Διασωρῖνος τῷ 1555 ἐν Βρυξέλλαις διατρίβων, καὶ ἐπιστέλλων πρὸς Φίλιππον Μελάγχθωνα σημειοῖ « Ἐκ τῆς πάλαι εὐτυχοῦς καὶ » μακαρίας Ἑλλάδος, νῦν δὲ *ἀθλίας*, βιβλίων τῶν δυσευρέτων πέμψας σοι βούλομαι κτλ. »

Ὁ Θεοδόσιος Ζυγομαλᾶς ἐπιστέλλων ὡσαύ-

τως πρὸς Κρούσιον τῷ 1581 ὀνομάζει *ἀθλίαν* τὴν Κωνσταντινούπολιν. « Ὅσῳ λαμπροτέρα ἦν » τοσούτῳ ἀθλία καθέστηκεν, οὐδὲν αὐτῆς μα- » καριώτερον πρότερον, οὐδὲν *ἐλεεινότερον* νῦν ». Ὀδύρεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἀδιαλείπτως, καὶ θρηνεῖ ἐπὶ ταῖς περικυκλούσαις συμφοραῖς. Οἰκτείρει τὰς Ἀθήνας, τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ Ναύπλιον, τὰ Ἰωάννινα, « πόλεις *δεδουλωμένας* ». « Ὁρῶ, γράφει, μετοικήσαντα πάντα » τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν τόπων, καὶ οἰκήσαντα ἐν ὑμῖν. » (τοῖς ἐν Εὐρώπῃ).

Τοὺς λόγους τούτους τοῦ πένθους ἀκούομεν καὶ ἂν ἀνέλθωμεν ἔτι τὴν κλίμακα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλιππίδου. Ὁ Ἀθηναῖος Παναγιωτάκης Κοδρικᾶς ἐν τῇ μεταφράσει αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος τοῦ Φοντενέλ περὶ πληθύος κόσμων τῷ 1794 λέγει « Ἡ *δυστυχὴς* Ἑλλάς, τὸ εὐγενέ- » στατον ἐκεῖνο κλίμα, τὸ τεχνικώτατον οἴκημα, » τὸ πολυμαθέσταστον ἔδαφος.... κτλ. » Ἐν μεταφράσει δὲ τῆς χημικῆς φιλοσοφίας τοῦ Φουρκροϊ, ὑπὸ Θεοδ. Μ. Ἡλιάδου ἐκδοθείσῃ τῷ 1802 προτάσσεται χαλκογραφία εἰκονίζουσα ἐν μέσῳ ἀρχαίων ἐρειπίων καθημένην τὴν Ἑλλάδα, πένθιμον περιβεβλημένην χιτῶνα, πρὸς ἣν φέρουσι τρεῖς νεαροὶ Ἕλληνες στάμνον ὕδατος ἵνα πίῃ· κάτωθεν δὲ γέγραπται τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

Μηκέτι νῦν στύγναζε *πολύστονε* κύδιμε Ἕλλας
Αὐθι σε γὰρ σπεύδει ζωογονεῖν τὰ τέκνα.

Ὁ Ἰωάννης Κασκαμπᾶς ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς ὑπὸ τούτου γενομένης μεταφράσεως τῶν διαλόγων τοῦ Φωκίωνος τοῦ Γάλλου Μαβλῆ, ἐν ῥωσσικῇ ὑπηρεσίᾳ διατελῶν, γράφει ὅτι ἀποσταλεὶς πρόξενος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἠσθάνθη ἐπὶ τούτῳ μεγάλην χαράν, ἔμπλεως ὢν τῆς ἀρχαίας αὐτῆς ἱστορίας· ἀλλ' ἡ χαρά του ὑπῆρξεν ὀλιγοχρόνιος μετὰ τὴν ἀπόβασίν του εἰς Ἀττικήν, ἔνθα κατελήφθη ὑπὸ ἀπαρηγορήτου λύπης « θεωρῶν » τὴν μητέρα τῆς Ἑλλάδος, τὴν ποτὲ πρωτεύου- » σαν κατοικίαν τῶν Μουσῶν, τὰς Ἀθήνας, τὴν » διαυγάσασαν τὴν Εὐρώπην παντοίαις μαθήσεσιν, » ἐπιστήμαις καὶ τέχναις, *ἄδοξον, ἄμορφον, μὴ » ἔχουσαν εἶδος.... μήτε κωμοπόλεως* » καὶ μὴ δυνάμενος νὰ περιγράψῃ λεπτομερῶς τὴν «*ἀθλίαν* » καὶ *θρηνώδη*, ἅμα δὲ καὶ *δουλοπρεπῆ* κατα- » στασιν αὐτῆς ».

Θὰ ἦτο μακρὸς ὁ λόγος ἂν κατεγράφομεν ἐνταῦθα ὅλας αὐτὰς τὰς ὀήσεις τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ πόνου, δι' ὧν οἱ συγγραφεῖς ἢ οἱ μεταφρασταὶ ἀνεκούφιζον γράφοντες τὸ βαρὺνον αὐτοὺς ψυχικὸν ἄλγος. Πάντα τὰ βιβλία τῆς 15 μέχρι τῆς 18 ἑκατονταετηρίδος, καὶ μάλιστα οἱ πρόλογοι αὐτῶν βρίθουσι τοιούτων σχετλιασμῶν, δι' ὧν χρωματίζεται ἡ οἰκτρὰ καὶ ἐλεεινὴ εἰκὼν τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ διετέλουν πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι, καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς δουλείας.

Δ'.

Ὅτε συνέταττε τὴν γεωγραφίαν ὁ Φιλιππίδης, ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἐκραγῆ, ἀλλὰ πολὺ πρὸ ταύτης διέτριψεν ἐν Παρισίοις, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κωνσταντίνου Σταμάτη, καὶ ἦτο πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔμπλεως τῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐξεπήδησαν ὡς μύδροι πυριφλεγεῖς ἐκ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐκείνης ἐκρήξεως.

Ὁ Λεγράνδ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ γαλλικοῦ συλλόγου πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ τοῦ ἔτους 1872 ἐπιστολὰς τοῦ Κωνσταντίνου Σταμάτη πρὸς τὸν Κοδρικάν, ἀναφερομένας εἰς τὸ ἔτος 1793 τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἔχει δὲ πολλὰς ἄλλας τῶν προηγουμένων ἐτῶν, ὧν μεταφράζει μίαν τοῦ 1790 πρὸς τὸν Κοδρικάν, ὃν παρακαλεῖ νὰ διαβιβάσῃ εἰς τὸν Καταρτζῆν ἐν Βλαχίᾳ τὴν εὐδησιν ὅτι ὁ Φιλιππίδης ἔχει καλῶς τὴν ὑγείαν, καὶ ὅτι εὐχαριστεῖ τὸν Παντοδύναμον ὅτι ἠξίωσεν αὐτὸν νὰ ζήσῃ ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας τῶν φιλοσόφων (ἐν Παρισίοις). Ὁ Λεγρὰν προσθέτει ὅτι ὁ Φιλιππίδης ὠνειροπόλει τότε τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Πατρίδος του, καὶ ὅτι ἐπορεύθη εἰς Παρισίους ἵνα σπουδάσῃ ἀνέτως τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις εἶχε τότε κινήσει τὴν ἔκπληξιν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Ἐπιλέγει δὲ ὁ Λεγρὰν ὅτι ἔχει εἰς χεῖράς του τὴν ἀνέκδοτον ἀλληλογραφίαν τοῦ Φιλιππίδου μετὰ τοῦ γεωγράφου Βαρβιὲ δὲ Βοκάζ (Barbié de Bocage). Ἡ ἀλληλογραφία αὕτη μέχρι σήμερον μένει ἀνέκδοτος δυστυχῶς· εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτο ἂν ἐξεδίδετο ἵνα γνωρίσωμεν τί περιέχει καὶ ποία ἡ σχέσις ἡ συνδέουσα τὸν Φιλιππίδην πρὸς τὸν γεωγράφον Βαρβιὲ δὲ Βοκάζ, τοῦ ὁποίου ἀρχαῖος γεωγραφικὸς πίναξ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν πρῶτος συνώδευσε τὴν «Περιήγησιν τοῦ Ἀναχάρσιδος τοῦ Βαρθελεμῆ, δι' ἧς ὁ βίος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ γραφίδος ἐπαγωγοῦ ἐγένετο γνωστὸς καὶ δημοτικὸς ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν ἐπιστολῇ δὲ γαλλικῇ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ τοῦ 1801 πρὸς τὸν Βαρβιὲ δὲ Βοκάζ, ἧς τὸ πρωτότυπον ἔχω εἰς χεῖρας, ἀποσταλέν μοι παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Σάθα ἐκ Βενετίας, ἀναφέρεται ὁ Φιλιππίδης διατρίβων ἐν Ἰασίῳ. Ἐν τῇ ἀπαντήσει του δὲ ὁ Βαρβιὲ δὲ Βοκάζ, ἧς τὸ σχέδιον ἔχει γράψει ἐν τῷ ἀγράφῳ τμήματι τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Γαζῆν, διαβιβάζει τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Φιλιππίδην διὰ τὴν ἀποστολὴν βιβλίων, ἅτινα ἔπεμψεν αὐτῷ. Ὁ Γαζῆς ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐπιστολῇ ὀνομάζει τὸν Φιλιππίδην ἐξάδελφόν του.

Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Φιλιππίδης ἐν Παρισίοις διατρίβων συνῆψε γνωριμίας μετὰ σοφῶν τοῦ χρόνου

ἐκείνου ἀνδρῶν, οἵτινες, ἵνα συνάψωσι μετ' αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν, βεβαίως θὰ ἐξετίμησαν καὶ τὰς γνώσεις του καὶ τὴν φιλοπατρίαν. Οὕτως ἐνῶ μανθάνομεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι εἶχε σχέσεις μετὰ τοῦ Βαρβιὲ δὲ Βοκάζ, μανθάνομεν προσέτι ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀψευδοῦς στόματος τοῦ Φιλιππίδου ὅτι εἶχεν ἀλληλογραφίαν καὶ μετὰ τοῦ διασήμου ἀστρονόμου Λαλάνδ, ὅστις ἔπεμψεν αὐτῷ μεταφράζοντι τὴν ἐπιτομὴν τῆς Ἀστρονομίας του, χειρογράφους ὅλας τὰς νεωτέρας ἀστρονομικὰς ἀνακαλύψεις, αἵτινες ἐγένοντο μετὰ τὸ 1795, ἔτος τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐπιτομῆς του, καθὼς καὶ διωρθώσεις, ἃς ἐθεώρει ἀναγκαίας εἰς τὴν συγγραφήν του. (Ὅρα σελ. XLIII τῶν προλεγομένων τοῦ Φιλιππίδη ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἀστρονομίας).

Οὐ μόνον δὲ ὁ Φιλιππίδης, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες σπουδασταὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῶν ἀγαθῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Αἱ κοινωνικαὶ ἰδέαι τοῦ Ῥουσσῶ, αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι τοῦ Πασκάλ, τοῦ Βολταίρου, τοῦ Καρτεσίου, ὧν πολλὰ ἔργα μετεφράσθησαν ὕστερον ὑφ' Ἑλλήνων λογίων, αἱ ἰδέαι περὶ ἐλευθερίας εἴτε τὰς πράξεις καὶ τὰ φρονήματα, αἱ νέαι θεωρίαι περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ φορολογίας, καὶ ὅλη ἡ σοφία τῶν Ἐγκυκλοπαιδιστῶν συνεκίνει βεβαίως τοὺς νέους Ἕλληνας, τοὺς ἐκεῖ διατριβοντας, καὶ εἶχεν οὐ σμικρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν φρονημάτων αὐτῶν κατὰ τὴν ἀνατροφὴν ἑκάστου, τὰς ἕξεις καὶ τὴν ἐπιστήμην ἣν ἐσπούδαζε. Πολλὰ τῆς γεωγραφίας τοῦ Φιλιππίδου εἶνε εἰλημμένα ἐξ αὐτῆς τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ τοῦτο. « Αὐτὰ ὅπου εἶπα διὰ » τὴν Ἰταλικὴ γλῶσσα τὰ ἔχω ἀπὸ τὴν Ἐγκυ- » κλοπαιδίαν. Βλέπεις πόσα ἐγκώμια τὴ δίνει. » Πόσο τάχα ἤθελε ἐγκωμιάζει τὴ δική μας, » ὁποῦ ἤθελε ἔχῃ ἀναντιρρήτως ὅλα τὰ προτε- » ρήματα τῆς Ἰταλικῆς εἰς ἕνα βαθμὸ ὅμως πολλὰ ἀνώτερο ». Λυπεῖται ἐνταῦθα, διότι ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία, ἡ θεωρουμένη τότε ὡς δοχεῖον πάσης σοφίας, ἡ παρὰ παντὸς σοφοῦ συμβουλευομένη, οὐδόλως ἐμνημόνευε τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ὡς πρὸς τὴν τοιαύτην δ' ἐπίδρασιν τῶν τότε διακηρυσσομένων ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἐὰν ὁ θούριος Ῥήγας τοῦ Φεραίου

Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν στὰ βουνὰ

θεωρεῖται ὡς ἡ πρώτη ἀπήχησις τοῦ κρότου τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων, ἡ γεωγραφία τοῦ Φιλιππίδου εἶνε, καθ' ἡμᾶς, τὸ πρῶτον πεζὸν ἔργον, ἔνθα αἱ περὶ ἐλευθερίας καὶ δουλείας διακηρυχθεῖσαι ἀρχαί, αἱ περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας, αἱ περὶ εἰλικρινοῦς πολιτισμοῦ, αἱ περὶ ἀρετῶν τῶν πολιτῶν, αἱ περὶ ἀληθοῦς ἀγάπης τῆς πατρίδος ἐκτίθενται ἐν σκιαγραφήματι διδακτικωτάτῳ καὶ ζωηροτάτῳ.

Ἐν τῇ συνοπτικωτάτῃ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἣν προτάσσει τῆς γεωγραφίας, ἐκθέτων τὰ κυριώτατα τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, δι' ὧν ἐπῆλθε μεταβολὴ εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῆς κατάστασιν, παρενείρει πρὸς διδασκαλίαν τὰς ἰδίας σκέψεις καὶ κρίσεις ἐπὶ τούτων, ὧν πολλὰ χαρακτηρίζει δι' ὀλίγων λέξεων, ἢ καὶ ἑνὸς ἐπιθέτου κατὰ τὸ οἰκεῖον αὐτῷ ὕφος. Τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν ὀνομάζει « τρέλαν », ἧς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ταπείνωσις τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν τῇ ἀρηγήσει τῆς εἰσβολῆς τοῦ Φιλίππου λέγει· « Ματαίως ὁ πρῶτος ῥήτορας τῆς ἀρχαιό- » τητος ἐμεταχειρίζουνταν τὰ κάλλη τῆς τέ- » χνής του, τὴ δεινότητα τῶν λόγων του, ὅλους » τοὺς πόρους τῆς εὐφραδείας διὰ νὰ φωτίσῃ » τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὰ ἀληθινά τους συμφέ- » ροντα· ἡ ἀπονάρκωσι τοῦ δήμου, ὁ ὁποῖος εἶχε » καταμαλακισθῆ ἀπὸ τὴν τρυφή, ὁποῦ τὸν ἔπρο- » ξένησαν αἱ ἐλευθεριότητες τοῦ καλότυχου Πε- » ρικλέους, ἀπὸ τὰ τάλαντα τοῦ Φιλίππου, πολ- » λὰ ἰσχυρότερα ἀπὸ τὰ χαρίσματα τοῦ Δημο- » σθένους, τὸν ἐβάσταζεν εἰς αὐτὴν τὴν ταπεί- » νωσι, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ πέσῃ κάθε » διοίκησι, ὅπου ἡ ἑορτομανία καὶ ἡ τρυφομανία, » ὅπου ἡ τυροκνηρία καὶ ἡ αἰσχροκερδὴς ἰδιο- » πραγία διαδέχονται τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας » καὶ τῆς πατρίδος, καὶ κάθε ἰδέα τῆς ἀληθινῆς » δόξης ».

Αἱ αὐταὶ ἰδέαι περὶ κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν τοῖς περὶ Ἀράτου ἱστορουμένοις, καὶ περὶ τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας, ἣν ὀνομάζει δύναμιν ἥτις « *εἶχε » βάλει τὸν ἔρωτα τῆς δικαιοσύνης* καὶ τῆς » *ἐλευθερίας* », καὶ ἥτις κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὅταν « οἱ Ἀχαιοὶ ἄφησαν μόνον νὰ » τοὺς φύγουν κάποιοι σπινθῆρες ἐκείνης τῆς φω- » τιᾶς, ὅπου ἄναφτε τοὺς προγόνους τους διὰ τὴν ἐλευθερίαν ». Τὴν Ἀχαΐαν δὲ ἰδιαιτέρως γεωγραφῶν, καὶ μνημονεύων τῆς κατακτήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, λέγει ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ὠνόμασαν τὴν Ἑλλάδα οὕτως « ἐπειδὴ οἱ κα- » λότυχοι Ἀχαιοὶ πρῶτοι εἶχαν τὴν τρέλα νὰ » τοὺς κράξουν εἰς τὴν Ἑλλάδα· μὰ ὕστερα » ἐκατάλαβαν τί συμμάχους καὶ ὑπερασπιστὰς » εὑρῆκαν. *Ἀλλοίμονο εἰς ἐκεῖνον ὁποῦ δὲν » ἠμπορεῖ νὰ διαφενδεύσῃ μόνος του τὴν ἐλευ- θερίαν του!* »

Αἱ ἔριδες καὶ αἱ διχόνοιαι, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐσπαράσσοντο αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες τῶν χρόνων του, καὶ παρεκωλύετο ἡ ἀνάπτυξις, καὶ ἐμαραίνετο ὁ ζῆλος τῶν ποθούντων τὸ κοινὸν καλὸν ἦτο θέαμα οἰκτρὸν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Φιλιππίδου, διὸ καὶ πάντοτε λόγου παρεμπίπτοντος εἴτε ἐν τοῖς ἱστορικοῖς, εἴτε ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς, κατακρίνει αὐτὰς καταδεικνύων τὰς ὀλεθρίας συνεπείας τούτων. Ἐπίστευεν ἐνδομύχως ὅτι αἱ ἀλληπάλληλοι ὑποδουλώσεις τῶν Ἑλλή-

νων ἦσαν γέννημα τῶν διχονοιῶν καὶ τῶν στάσεων, αἵτινες καὶ μόναι, ὡς γράφει, ἐκληροδοτήθησαν εἰς τοὺς ἀπογόνους των.

Μετὰ δακρύων διαγράφει τὴν κακὴν διοίκησιν τῶν Τούρκων, τὴν ἔλλειψιν εὐνομίας, καὶ δικαιοσύνης τιμωροῦ τοῦ ἐγκλήματος, τὰς δηώσεις τῶν στρατιωτῶν, τὰς πυρπολήσεις τῶν χωρίων, τὰς αἰχμαλωσίας· « μὰ τί νὰ τὰ λέγω, » ἐπιφέρει, ὁποῦ εἶν' εἰς ὅλους γνωστά. Ἐδῶ ἠμ- » ποροῦσέ τινας νὰ ἐξαπλωθῇ πολλὰ ἔχωντας » κακῇ τύχῃ, καὶ πολλὴ ὕλην, μὰ.....»

Τὰ μετὰ τὸ *μὰ* ἀποσιωπητικὰ δὲν εἶνε ἡμέτερα, ἀλλὰ τοῦ βιβλίου τοῦ Φιλιππίδου· μαρτυροῦσι δὲ πνιγμὸν στεναγμοῦ τοῦ συγγραφέως εἰς τὰ βάθη μεγάλου στήθους, ἐγκλείοντος φλόγα ἠφαιστείου, μὴ δυναμένου νὰ ἐκραγῇ.

Ζητεῖ εἰς τὰς περιγραφάς του καὶ εἰς τὰς ἐκθέσεις τὰς ἱστορικὰς νὰ διδάξῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς τὸ σέβας πρὸς τὰ κοινὰ καὶ δημόσια, τὸ σέβας πρὸς πᾶσαν θρησκείαν, διὸ καὶ εἰς τὴν θρησκομανίαν, ἢ θεοληψίαν, ὡς ὀνομάζει, ἀποδίδει τὸ ἐπίθετον « καταραμένη ».

Καίτοι δὲ ὁ Φιλιππίδης ἦτο κληρικός, ὡς καὶ ὁ συνεργάτης αὐτοῦ Κωνσταντᾶς, οὐχ ἧττον ἀπροκαλύπτως ἐπιτιμᾷ τὴν ἀμάθειαν καὶ αἰσχροκέρδειαν τῶν ἱερέων καὶ ἀρχιερέων. Περιγράφων τὰ Χάσια τῆς Θεσσαλίας ἐν ἄλλοις σημειοῖ « Οἱ » ἱερεῖς τους εἶναι κᾷν πρακτικοὶ εἰς τὰ ἐκκλη- » σιαστικά, καὶ εἰμποροῦσαν νᾷναι καὶ προκομ- » μένοι, ἂν ἐλάμβαναν καὶ οἱ ἅγιοι ἀρχιερεῖς » κᾶποια ἐπιμέλεια, τὸ ὁποῖο εἶναι καὶ ἀπαραί- » τητό τους χρέος, μὰ αὐτοί, καθὼς καὶ ἄλλοῦ, » δὲν κιττάζουν παρὰ τὰ χειροτονικὰ μόνο, καὶ » νὰ γίνωνται καὶ πολλοί, διὰ νὰ πέρνουν καὶ ἡ » ἁγιωσύνη τους πολλά. Ἡ ἐκκλησία, ἂς τολμή- » σω νὰ τὸ 'πῶ, ἐκατήντησε τὴν σήμερον ἕνα » μυστηριοπώλιο· τὸ ἐποιήσατε τὸν οἶκον τοῦ » πατρός μου οἶκ... κανένας δὲν τ' ἀκούει ».

Κατακρίνει τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους διὰ τὴν ἀμάθειαν αὐτῶν καὶ αἰσχροκέρδειαν. Εἰς ὅλα τὰ μοναστήρια « σχεδὸν εὑρίσκονται βιβλιο- » θῆκαις παλαιαῖς, μὲ διάφορα χειρόγραφα βι- » βλία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ καὶ τὰ καλλίτερα » ἐπῆραν οἱ Εὐρωπαῖοι· οἱ ἅγιοι πατέρες μικρὰ » φροντίζουν διὰ παρόμοια πράγματα ».

Ψέγει τὴν περιοδείαν τῶν μοναχῶν πρὸς ἀργυρολογίαν, « ἔργο ὁποῦ δὲν εἶνε ὄχι μόνο καλο- » γερικό, ἀμὴ μήτε χριστιανικό, μήτε ἀνθρώ- » πινο ». Ἂν ἦσαν, λέγει, καλοὶ καλόγεροι δὲν ἔπρεπε νὰ λαμβάνωσιν οὐδὲ τὰς ἐλεημοσύνας, ἃς προσφέρουσιν οἱ προσκυνηταί.

Συναισθανόμενος δὲ ὅτι ὡς ὢν κληρικὸς ἠδύνατο νὰ κατακριθῇ τοιαῦτα γράφων, ἐπιφέρει « Ὁ δεισιδαίμων καὶ ὑποκριτὴς θὰ στοχασθῇ » αὐτὰ ὁποῦ εἶπα ὡς λόγια ἑνὸς αἱρετικοῦ, ἑνὸς » ἀσεβοῦς· ὁ φωτισμένος ὅμως καὶ ἀληθινὸς χρι- » στιανὸς δὲν θὰ τὰ στοχασθῇ τοιαῦτα· ὕστε- » ρα ἐγὼ λέγω ἐκεῖνο ὁποῦ φρονῶ· ἐξομολογοῦμαι » τρόπον τινὰ τὰ φρονήματά μου 'μπροσθὰ εἰς ὅλο τὸν κόσμο. »

Ἀνερχόμενος εἰς τὴν γένεσιν τῶν Μονῶν λέγει ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ βασιλεῖς, « ἐσπούδαζαν νὰ » ἀποχτήσουν εἰς τὸ βασίλειό τους καλογέρους » πολλοὺς καὶ ἔχι στρατιώτας, νομίζωντας πῶς » μὲ τὸ κομποσχοῖνι ἤθελαν διώξῃ τὸν Ἄραβα » ἀπὸ τὸ μεσημβρινό, τὸν Τοῦρκο ἀπὸ τὸ ἀνα- » τολικό, τὸν Σκύθη ἀπὸ τὸ βόρειο, καὶ τὸν Ἰτα- λὸ ἀπὸ τὸ ἑσπέριο. » Πιστεύει ὅτι ἡ πληθὺς τῶν Μονῶν ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ Βυζαντίου διότι ἐν κοινωνίᾳ « τῆς ὁποίας τὰ » μέλη δὲν εἶν' ἐξίσου ἐνεργά, κλίνει καὶ αὐτὴ » εἰς τὸν ἀφανισμό της . . . . εἰς μία τέτοια » πολιτεία ὁ ἀργὸς καὶ ἰδοεὐτὴς εἶναι ἐχθρὸς τοῦ ἐνεργοῦ καὶ δουλευτοῦ. »

Ἐν τῇ γεωγραφίᾳ δὲ τῆς Ἰταλίας, Σικελίας, Ἱσπανίας ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἱεροκρυπτηρίων, κατὰ τῶν « παπάδων » καὶ «τῶν καλογέρων » τῶν χωρῶν τούτων ὡς συντελούντων εἰς καταστροφὴν μᾶλλον ἢ εἰς ὠφέλειαν. Δὲν ἐδίστασε δὲ παντάπασι ν' ἀναγράψῃ ὅτι καὶ εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης « ἐσυνήργησαν οἱ » ἁγιώτατοι πατέρες τοῦ Τζιαουσμαναστηριοῦ μὲ » τὸν τρόπο ὁποῦ τους ὑπαγόρευσε ὁ δάσκαλός τους ὁ διάβολος τὴν προδοσία ».

(Ἕπεται συνέχεια). ΑΝΤ. ΜΗΔΙΑΡΑΚΗΣ

Η ΜΙΚΡΑ ΧΑΝΟΥΜΙΣΣΑ

Ὁδοιπορικὴ ἀνάμνησις.

Μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν, οὓς παρέλαβεν ἡ *Ὕδρα* ἐκ Πρεβέζης, ὁ μᾶλλον ἄξιος προσοχῆς καὶ διὰ τὴν πλουσίαν αὐτοῦ περιβολὴν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀποσκευῶν, ἃς ἀπεκόμιζεν, ἦν τουρκαλβανός τις βέης ἀπερχόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν δύο ἀνηλίκων υἱῶν καὶ τῆς θυγατρός του, κόρης εἰκοσαετοῦς.

Τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἦτο πολύπτυχος φουστανέλλα, ἐρυθρὰ ἀργυροποίκιλτος *φέρμελη*, καινουργὲς *σελάχιον* ἀπαστράπτον ὅλον διὰ τῶν χρυσῶν αὐτοῦ παρυφῶν καὶ τῶν πολυτίμων πιστολίων καὶ χαντζαρίων, τὰ ὁποῖα περιεῖχεν· ὡς κάλυμμα δὲ τῆς κεφαλῆς ἔφερε τὸ ἐθνικὸν τῶν Ὀθωμανῶν γαστροειδὲς φεσάκιον. Ἡ φυσιογνωμία του ἦτο τραχεῖα, συνωφρυωμένη, καὶ τὸ βλέμμα του, στιλπνὸν καὶ κοπτερὸν ὡς ἡ ἀκωκὴ τῶν δαμασκηνῶν ἐγχειριδίων του, προσηλοῦτο, ἐκαρφοῦτο τοσοῦτον ἀπηνῶς ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀφθαλμῶν ὡς ἂν ἤθελε νὰ τοὺς ἐξορύξῃ. Οἱ υἱοί του ἦσαν παιδάρια τὸ μὲν δεκαπενταετές, τὸ δ' ἕτερον δεκαετὲς ἴσως, μικρογραφίαι τοῦ ἰδίου πατρός,

νεοσσοὶ ἱέρακος μὴ ἀποπτάντες ἔτι τῆς φωλεᾶς των. Τὸ ἔνδυμα των ἦτο συνήθης εὐρωπαϊκὴ στολὴ ἐκ μολυβδοχρόου λινοῦ, ποικιλλομένη μόνον διὰ ζεύγους καινουργεστάτων *τσαρουχίων*. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερον ἐρυθρότατα φεσάκια, ἀμφότεροι δ' ἦσαν ἰσχνοὶ καὶ εὐμήκεις ὡς στελέχη.

Ἐνῷ ὁ πατὴρ καὶ οἱ δύο υἱοὶ ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν ἀπὸ τῆς λέμβου παραλαβὴν καὶ τοποθέτησιν τῶν ἀποσκευῶν των, αἵτινες ἀπετελοῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ μεγάλων κοφίνων, ἡ κόρη, περιβεβλημένη κυανῆν στολὴν μετὰ λευκῶν τριχάπτων, ἧς ἡ ποιότης ἐνεθύμιζε τὰ *δόμια* τῆς ἡμετέρας ἀποκρέω, κεκαλυμμένη τὴν μορφὴν διὰ πυκνοῦ πέπλου, ἀποκρυπτοῦσα ἔτι καὶ αὐτὰς τὰς χεῖρας χάριν εἰς τὰ χειρόκτια τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἐκάθητο ἐπὶ χιαστοῦ σκίμποδος παρὰ τὴν πρύμνην—οὐχὶ μόνη.

Αἱ μαῦραι δοῦλαί της, πέντε τὸν ἀριθμόν, εἶχον ἀκολουθήσῃ μέχρι τοῦ ἀτμοπλοίου προπέμπουσαι τὴν ἀγαπητὴν δέσποιναν των. Καὶ ἐνῷ ἐκείνη ἐκάθητο περίλυπος, συνεσταλμένη, βίπτουσα κύκλῳ ἐταστικὰ καὶ δειλὰ βλέμματα διὰ τῶν μόλις ἀποκεκαλυμμένων ὀφθαλμῶν της, αἱ πέντε μαῦραι, χαμαὶ καθήμεναι σταυροποδητὶ περὶ αὐτήν, ἀποκαλυπτουσαι ἀφροντίστως οὐ μόνον τὰς μορφάς, ἀλλὰ καὶ μέρος τῶν στέρνων αὐτῶν, προσβλέπουσαι θρασέως καὶ προκλητικῶς τοὺς λευκοὺς ἐπιβάτας, ἐφλυάρουν πλαταγοῦσαι τὰ παχέα χείλη των ἢ ἐκκάπνιζον μακρὰ, κακότεχνα σιγάρα. Αἱ ἐσθῆτες αὐτῶν, ἐφ' ὧν ἀπετυποῦτο ἡ κλίμαξ ὅλων τῶν χρωμάτων καὶ τὰ ψευδόχρυσα ψέλλια καὶ ἐνώτια καὶ περιδέραια καθίστων ἀπαισιωτέρας ἐν τῇ ἀντιθέσει τὰς πλάτειας καὶ μελαμβαφεῖς φυσιογνωμίας αὐτῶν μὲ τοὺς ὀδόντας των, λευκοὺς καὶ προέχοντας ὡς τὰ πλήκτρα κλειδοκυμβάλου. Ἀπετέλουν δ' ἐν μέσῳ τῆς γαλανῆς θαλάσσης αὐταὶ καὶ ἡ μικρὰ Χανούμισσα φανταστικὴν εἰκόνα ὡς σκηνὴν ἀπεσπασμένην ἀπὸ τὸ παραμύθιον ἐκεῖνο τῆς Βασιλοπούλας, ἣν περιεστοίχουν καὶ ἐφύλαττον ἄγρυπνα τέρατα, δράκοντες καὶ δρακόντισσαι.

Β'

Τὸ ἀτμόπλοιον ἐσύριζε κατ' ἐπανάληψιν προσκαλοῦν τοὺς ἐπιβάτας, ὅσοι εἶχον ἐξέλθῃ εἰς Πρέβεζαν ἐπωφελούμενοι τῆς διώρου σταθμεύσεως αὐτοῦ, καὶ ὁ Βέης, τοποθετήσας τὰς ἀποσκευάς του καὶ καταλιπὼν φύλακας αὐτῶν τοὺς δύο υἱούς, ἐπλησίασε τὴν κόρην του ἵνα ἀναγγείλῃ, φαίνεται, πρὸς τὰς μαύρας δούλας ὅτι καιρὸς εἶνε νὰ ἀπέλθωσι, διότι εὐθὺς ἠγέρθησαν καὶ αἱ πέντε ὅπως ἀποχαιρετίσωσι τὴν κυρίαν των. Παρελαύνουσαι ἀνὰ μία πρὸ αὐτῆς ἐγονυπέτουν καὶ κλίνουσαι μέχρι τοῦ δαπέδου τὴν κεφαλὴν καὶ διὰ τῆς παλάμης ἀπομασσουσαι τὰς ἀποστιλβούσας ἐκ τῶν δακρύων παρειὰς κατεφίλουν τὸ δεξιὸν χειρόκτιον τῆς ὀθωμανίδος, καὶ μόνον μία, ἡ πρεσβυτέρα, ἐτόλμησε νὰ ἐναγκαλισθῇ καὶ ἀσπασθῇ αὐτὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Εἶτα ἔκλιναν πάλιν καὶ ἠσπάσθησαν τοῦ αὐθέντου τὴν τραχεῖαν χεῖρα καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὴν κλίμακα ὁδηγούμεναι ὑπὸ τούρκου λεμβούχου ἐνδεδυμένου διὰ τοῦ βαμβακεροῦ ἐκείνου ῥοδοχρόου παντείου, δι' οὗ ἐνδύομεν συνήθως τὰ ἀνακλιντρά μας.

Ἡ μικρὰ Χανούμισσα ἦτο προδήλως λίαν συγκεκινημένη ἐκ τοῦ ἀποχωρισμοῦ. Καὶ τὴν μὲν μορφὴν αὐτῆς οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἴδῃ, οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κἄν, ἀλλ' αἱ νευρικαὶ συσπάσεις, αἵτινες ἐκλόνουν τὸ σῶμά της, ἐνῷ ἀπεχαιρέτιζε διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς ἐπανειλημμένως τὰς ἀπερχομένας συντρόφους της, ἐμαρτύρουν ὅτι ἔκλαιε μετὰ σιωπηλῶν λυγμῶν.

Τὸ ἀτμόπλοιον ἀπῆρε τὴν ἄγκυραν καὶ ἀπέπλευσε τῆς Πρεβέζης. Λέγουσιν ὅτι μετὰ τὸν ἀπαράμιλλον Βόσπορον ἡ εἴσοδος τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου εἶνε ἀπὸ ἀτμοπλοίου ἡ ὡραιοτέρα παράκτιος θέα ἐκ τῶν πόσων ὡραίων τῆς Ἀνατολῆς. Ἀγνοῶ κατὰ πόσον ἡ ἀποδιδομένη ὑπεροχὴ κάλλους εἶνε δικαία, τοῦτο μόνον ἐκ πείρας γνωρίζω ὅτι τὸ πανόραμα τῆς γραφικωτάτης ἐκείνης ἀκτῆς, ἣν λούουσι τὰ γαλανώτερα ὕδατα τοῦ κόσμου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλση τῶν ἐλαιῶν, ἅτινα περικαλύπτουσιν αὐτὴν σκιερὰ καὶ μυστηριώδη καὶ στεφανοῦσι κορυφαὶ βουνῶν λαμπραὶ ὡς βασιλέων θρόνοι, ἐξεγείρει ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ θεατοῦ τὸ γλυκὺ καὶ μελαγχολικὸν συναίσθημα, τὸ ὁποῖον μόνον ἡ θέα ἐξόχων φυσικῶν καλλονῶν δύναται νὰ ἐξεγείρῃ, συναίσθημα, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀφ' ἑνὸς ὥς τις νοσταλγία καὶ πόθος τοῦ ἀπολεσθέντος Παραδείσου τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐλπὶς γλυκεῖα περὶ ἀνακτήσεως αὐτοῦ ἐν τῷ μέλλοντι.

Ὑπὸ τοιούτου κλαυθμηροῦ ἅμα καὶ μελῳδικοῦ βαυκαλήματος λικνιζομένη ἡ ψυχή μου ἐβυθίζετο εἰς τὸ γλυκύτατον τῶν ὀνείρων, εἰς τὸ ὄνειρον τῆς ἀγάπης. Καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου κατὰ μικρὸν ἐκαλύπτοντο ὑπὸ θολῆς σκέπης, καὶ ὅλη ἡ ἔκτασις τοῦ ἀπείρου, ἥτις ἐξετυλίσσετο πρὸ αὐτῶν, ἐστενοῦτο, συνεπυκνοῦτο εἰς μικρὰν εἰκόνα ἀγαπητῆς μορφῆς, ἥτις ἠωρεῖτο ὡς ἐλάχιστον ῥοδινὸν σύννεφον τῆς δύσεως φωτιζομένη ὑπὸ δύο ἀστέρων, τῶν ἰδίων αὐτῆς ὀφθαλμῶν.....

— Ἐφέντη μ' παίρνεις ἕνα ραχί;

Ἔστρεψεν αἴφνης συνέλθων, καὶ ἔστρεψεν τόσῳ βιαίως, ὥστε μικροῦ δεῖν ἀνέτρεψε διὰ τοῦ ἀγκῶνος τὸ ποτήριον τὸ ὁποῖον μοὶ ἔτεινεν ὁ παρακαθήμενος Βέης.

Πῶς ἦτο δυνατὸν ν' ἀπορρίψω τὴν ὀιλόξενον προσφορὰν τοῦ ὀθωμανοῦ καὶ μάλιστα εἰς ὥραν τόσῳ κατάλληλον, πρὸ τοῦ γεύματος; Ἔλαβον τὸ ποτήριον καὶ ἐκένωσα αὐτὸ εἰς ὑγείαν του. Σπεύσας δ' ἐκεῖνος ἐπλήρωσεν αὐτὸ πάλιν ἐκ

μεγάλης φιάλης, ἣν ἐκράτει ἐν τῇ ἀγκάλῃ καὶ μοὶ ἀπέδωκε τὴν πρόποσιν.

Ὁμολογῶ ὅτι μεθ' ὅλας τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις τοῦ Βέη ἡ γειτονία του δέν μοι ἦτο καθ' ὑπερβολὴν εὐχάριστος. Ἀνησύχουν δ' ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς θέας τῆς κολοσσαίας ἐκείνης φιάλης τοῦ οἰνοπνεύματος, ἥτις μεταγγιζομένη κατὰ μικρὸν εἰς τὸν στόμαχον καὶ εἰς τὰ λογικὰ τοῦ κυρίου της ἠδύνατο ν' ἀνάψῃ φλόγας μίσους, ὀργῆς, ἐκδικήσεως — τίς οἶδε! Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ παρουσία τῆς νέας ὀθωμανίδος ηὔξανε τὴν ἀνησυχίαν μου. Ἐκάθητο πλησίον τοῦ πατρός της, σιωπηλὴ καὶ τεθλιμμένη πάντοτε, ὡς ἦτο δ' ἐπόμενον ὅλων τῶν ἐπιβατῶν οἱ ὀφθαλμοὶ προσηλοῦντο ἐπ' αὐτῆς ἐταστικοὶ μέχρις ἀδιακρισίας, καὶ πολλοὶ περιπατοῦντες δῆθεν ἄνω καὶ κάτω, ἔφερον τὸ βῆμα ἐγγύτατα αὐτῆς, ἤγγιζον σχεδὸν τὰ κράσπεδα τῆς ἐσθῆτός της. Ἀλλοίμονον ἂν ὁ ἄγριος τουρκαλβανὸς μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ βλοσυρὰ βλέμματα, δι' ὧν ἐκεραυνοβόλει τοὺς ἱεροσύλους, ἐζήτει λόγον διὰ τὴν ὕβριν! . . .

Χωρὶς νὰ ἔχω πολλὴν ὄρεξιν ὤφειλον ἐν τούτοις ν' ἀποτείνω πρὸς αὐτὸν φράσιν τινά:

— Καὶ μένετε εἰς τὴν Πρέβεζαν; ἠρώτησα.

— Ναί, ναί, εἴκοσι πέντε χρόνια κάθομ' ἐκεῖ.

— Καὶ τόρα πηγαίνετε 'ς τὴν Πόλι;

— Ναί, ἔχω κᾶτι δουλειαίς.

— Δὲν θὰ μείνετ' ἐκεῖ γιὰ πάντα;

— Ὄχι, θὰ γυρνάω ᾗ 's ἕνα μῆνα πάλι 's τὴν Πρέβεζαν. Ἡ εὐγενεία σου ποῦ παγαίνεις;

— Σ' τὰς Ἀθήνας. Ταξείδευσα τὸ καλοκαῖρι εἰς τὴν Ῥούμελη καὶ τόρα γυρίζω πάλι 's τὸ σπῖτί μου.

— Καὶ τί δουλειὰ κάνεις; Ῥωμιὸς εἶσαι· ἢ δικηγόρος θᾷσαι ἢ γιατρός.

Ἐμειδίασα διὰ τὸ ἀπόφθεγμα, τὸ ὁποῖον ἐν μέρει ἦτο ἀληθές, ἀλλ' ἔσπευσα νὰ διαμαρτυρηθῶ:

— Δὲν εἶμαι οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο.

— Ἄμ τί κάνεις;

— Γράφω!

— Γραμματικός;...

— Ἀπάνω κάτω... δημοσιογράφος.

— Τί θὰ 'πῇ αὐτό;

— Γράφω εἰς ἐφημερίδες.

— *Γαζετατζῆς*!... ἄφεριμ!... Γράφεις 's τὸ χαρτὶ ὅ,τι σοῦ κατέβῃ, τὰ περνᾷς 's τὴ *στάμπα* καὶ ὁ ντουνιᾶς τὰ διαβάζει μὲ ὀρθάνοικτα 'μάτια καὶ τὰ θαρρεῖ πῶς εἶνε ὅλο καὶ σοφία γεμᾶτα. Ὅ,τι θέλετε ἐσεῖς οἱ καλαμαρᾶδες κάνετε σήμερα. Τί νὰ τὰ κάνω τὰ χέρια μου, ποῦ εἶνε τὸ καθένα ὅσος εἶνε ἕνας ἀπὸ σᾶς ὁλάκαιρος, τί νὰ τὰ κάνω τὰ κουμπούρια μου ποῦ τρῶνε ἕξη δραμιῶν βόλι, τί νὰ τὸ κάνω τὸ γιαταγάνι μου ποῦ ζουρίζει καὶ τοῦ ντερβίση τὰ γένεια; Μὲ μιὰ κόλλα χαρτὶ καὶ μ' ἕνα παληοκοντύλι, μοῦ τὰ παίρνετε ὅλα ἐσεῖς καὶ μὲ δένετε καὶ 'πισθάγκωνα.

Καὶ ὁ Βέης ἐπεσφράγισε διὰ βαθέος στεναγμοῦ καὶ διπλοῦ ποτηρίου βακῆς τὸ παράπονόν του.

Ἠθέλησα νὰ ἀντιτείνω εἰς τοὺς λόγους του:

— Αὐτὸ ποῦ λέτε δὲν εἶνε σωστόν. Τί 'μπορεῖ νὰ κάμῃ κανεὶς χωρὶς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν πέννα καὶ τὸ καλαμάρι;

Ἡ μορφή του κατέστη εἰρωνικὴ αἴφνης:

— Τί 'μπορεῖ; Ἠμπορεῖ νὰ κάνῃ τὴ Θεσσαλία ῥωμαϊκὴ, ὅπως τὴν κάνατε ἐσεῖς.

Προσέθηκε δ' εὐθὺς προσηνέστερος:

— Ἐγὼ τὸ ἀγαπῶ τὸ ῥωμαϊκο. Μὰ τὸ ἤθελα πεῖ παλληκάρι. Ἤθελα νὰ 'ξοδεύτε 'λιγώτερο μελάνι καὶ πλειότερο μπαροῦτι. — Ἔλα! πιές ἕνα ποτήρι ἀκόμη νὰ κάνῃς ὄρεξι.

Ἀπεποιήθην εἰπὼν ὅτι δὲν εἶμαι συνειθισμένος εἰς τὸ οἰνόπνευμα.

— Καλαμαρᾶδες, καλαμαρᾶδες! ἐπέφερε μειδιῶν καὶ ἐκένωσεν αὐτὸς τὸ ποτήριον.

Στραφεὶς δ' εἶτα πρὸς τὴν παρακαθημένην κόρην ἀπέτεινε τουρκιστὶ τὸν λόγον καὶ ἔπεινε πρὸς αὐτὴν τὸ ποτήριον πλῆρες. Ἀμηχανοῦσα δ' ἐκείνη πῶς νὰ πίῃ χωρὶς ν' ἀποκαλύψῃ τὴν μορφὴν μέχρι τοῦ στόματος, προέτεινεν ὡς ἀσπίδα κατὰ τῶν ἀνδρικῶν βλεμμάτων τὸ ἀλεξήλιόν της ἠνεῳγμένον καὶ ἔκλεισε πάλιν αὐτὸ μόνον ὅταν ἀπέδωκε κενὸν τὸ ποτήριον.

— Ἄφεριμ, Ντοῦτσα! εἶπεν ὁ Τοῦρκος ἐναβρυνόμενος ἐπὶ τῇ φιλοποσίᾳ τῆς κόρης.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ χωρὶς νὰ θελήσω τὸ βλέμμα μου προσέπεσεν ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐσταμάτησε μίαν στιγμὴν ἐπὶ τοῦ μικροῦ κομψοῦ ποδός της περιβεβλημένου στιλπνὸν μέλαν ὑπόδημα, ὅπερ προέβαλλεν ὑπὸ τὴν ἐσθῆτα καὶ ἔκρουε μετ' ἀνυπομονησίας καὶ στενοχωρίας τὸ δάπεδον. Διέτρεξεν εἶτα ὅλην τὴν κυματοειδῆ γραμμὴν τοῦ σώματός της μέχρι τῶν δύο λαμπρῶν ὀφθαλμῶν οἵτινες μὲ παρετήρουν περιέργως.

Ἀνεσκίρτησα, ἐρρίγησα, ἡ ὄψις μου παρήλλαξεν αὐτοστιγμεί, ὥστε ὁ καλὸς ὀθωμανὸς ἀνησυχῶν μὲ ἠρώτησε τί ἔχω καὶ ἂν ἐζαλίσθηκα, καὶ ἂν θέλω ἐν ῥακὶ τὸ ὁποῖον κάμνει καλὸν εἰς τὸ στομάχι. Ἀπεποιήθην καὶ πάλιν, προφασισθεὶς δὲ ὅτι πηγαίνω νὰ ἡσυχάσω ἀπεμακρύνθην ἀφοῦ ἔῤῥιψα καὶ δεύτερον λαθραῖον βλέμμα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς μικρᾶς ὀθωμανίδος.

Ὄχι! δὲν ἦτο ἀπάτη!... οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ὀφθαλμοί, οἱ ἔχοντες σχῆμα τέλειον ἀμυγδαλωτόν, οἱ περικλείοντες ἐντὸς τῶν μεταξίνων τριχάπτων τῶν βλεφαρίδων των κόρην βελουδίνην καὶ λεύκωμα γαλακτώδους διαυγείας, οἱ ζωγραφοῦντες τὴν ἠρεμίαν λίμνης ἀντανακλώσης ἀκτῖνας ἡλίου δὲν ἦσαν ἄγνωστοι εἰς ἐμέ.

Ἦσαν αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ ὀφθαλμοί, οὓς μετὰ τόσου πόνου κατέλιπον ἀναχωρῶν ἐξ Ἀθηνῶν,

αὐτοὶ ἐκεῖνοι οὓς μετὰ τόσης χαρᾶς ἔσπευδον νὰ ἐπανίδω πάλιν. Ἡ συμπαθὴς ἔκφρασις, ἡ ἱλαρότης, ἀκόμη ἡ παράδοξος συστολὴ καὶ διαστολὴ αὐτῶν ἦτο ἀπαράλλακτος. Ἐὰν ἔζων εἰς ἄλλους χρόνους καὶ ἄλλους καιρούς, θὰ ἐπίστευον ἴσως ὅτι ἤμην τὸ θῦμα μαγικῆς πλεκτάνης, ἀλλ' ἤδη ἐπειθόμην μόνον ὅτι ἤμην θῦμα ἁπλοῦ παιγνίου τῆς τύχης, ἁπλῆς συμπτώσεως ὁμοιότητος. Καὶ ἐνῷ ἡ αἰφνίδιος ταραχή μου κατεπραύνετο κατὰ μικρόν, ἀνερριπίζετο ὅμως καὶ ἐκορυφοῦτο ἡ περιέργεια καὶ ἐπεθύμουν σφόδρα νὰ ἴδω μέχρι τίνος βαθμοῦ προέβαινεν ἡ σύμπτωσις τῆς παραδόξου ταύτης ὁμοιότητος ἢ περιωρίζετο εἰς μόνους τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἀλλ' ἵνα ἐπιτύχω τοῦτο ἔπρεπε νὰ πέσῃ τὸ κατάρατον *γιασμάκιον*. Πῶς θὰ τὸ κατώρθουν;

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΤΗΣ ΔΙΩΡΥΓΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Ἐξ ἐπιστολῆς φίλου τῆς «Ἑστίας», ἐπισκεφθέντος ἄρτι τὰ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τελούμενα ἔργα πρὸς κατασκευὴν τῆς διώρυγος, παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ ἑπόμενον ἀπόσπασμα, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ἡ κατάστασις, εἰς ἣν νῦν εὑρίσκεται ἡ μεγάλη αὕτη ἐπιχείρησις:

Εἰς Κόρινθον ἔφθασα ἀργά· ἔφαγον καὶ ἐκοιμήθην καλῶς ἔν τινι νέῳ ξενοδοχείῳ, τὴν δ' ἑπομένην πρωΐαν εἶχον σκοπὸν νὰ ἀνέλθω εἰς παλαιὰν Κόρινθον, ἀλλ' ὁ καιρὸς ἐξηκολούθει τοσοῦτον βροχερός, ὥστε ἀνέβαλον εἰς ἄλλοτε τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην. Περιερχόμενος λοιπὸν τὰς ὁδοὺς τῆς Κορίνθου παρετήρησα πληθὺν ἐργατῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον Ἰταλῶν, οἵτινες μοὶ ἐφαίνοντο διατεθειμένοι νὰ τείνωσι χεῖρα ἐπαίτου ἕνεκα ἐλλείψεως ἐργασίας, ἣν ἦλθον νὰ ζητήσωσι παρὰ τῇ Ἑταιρίᾳ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ δὲν ἐγένοντο δεκτοί. Τότε μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἔργα τῆς τομῆς, καὶ ἀμέσως διὰ τῆς ἑτοίμου πρὸς ἀναχώρησιν ἁμαξοστοιχίας τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου ἀνεχώρησα διὰ Καλαμάκιον. Μόλις ἐξήλθομεν τῆς Κορίνθου, εἶδον ἐκεῖ πλησίον μεταξὺ Κορίνθου καὶ Λουτρακίου οἰκήματά τινα, τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι τὴν νέαν πόλιν Ποσειδωνίαν, παρὰ τὸ στόμιον τῆς μελλούσης διώρυγος. Ἐκεῖ δὲ φθάσας κατῆλθον τῆς ἁμάξης καὶ μετέβην εἰς τὸ μέρος ὅπου ἄρχεται ἡ νέα διῶρυξ, εἰχον δὲ τὴν τύχην νὰ φθάσω καθ' ἣν στιγμὴν ἐγίνετο ἡ δοκιμὴ τῆς νέας βυθοκόρου, περὶ ἧς πάντες ἠκούσαμεν, καὶ τὴν ἐργασίαν τῆς ὁποίας ἀνυπομόνως πάντες περιμένομεν, ὅσοι ἐνδιαφερόμεθα περὶ ἐκτελέσεως ἔργων μεγάλων ἐν Ἑλλάδι, ὡς εἶνε ἡ διόρυξις τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Ἡ βυθοκόρος ἦτο ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ· τὸ πέριξ ἔδαφος ἐσείετο ἐκ τῆς μεγάλης δυνάμεως τῆς μηχανῆς, ἥτις μετὰ κρότου καὶ πατάγου ἀνέσκαπτε τὴν ὑπὸ τὴν θάλασσαν γῆν. Ἀλλ' αἴφνης τὸ σκάφος ἔκλινε πρὸς τὸ ἕτερον μέρος· ἤκουσα κραυγὰς τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐργατῶν καὶ εἶδον νὰ σταματήσῃ ἡ μηχανή. Πάλιν ἤρχισε νὰ ἐργάζηται, ἀλλὰ πάλιν ἕνεκα τῶν αὐτῶν λόγων ἐστάθη. Μετά τινας ἔτι ἀποπείρας ἐχούσας τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ἀφοῦ συνέβη τι ἐντὸς τοῦ μηχανήματος, οὕτινος δὲν ἀντελήφθην, ἐσταμάτησεν ὁριστικῶς. Κύριος ἄγνωστος, ὅστις ἐθεᾶτο, ὡς ἐγώ, τὸ πείραμα, ἠθέλησεν, ἐπὶ τῇ παρακλήσει μου, νὰ μοὶ δώσῃ μερικὰς ἐξηγήσεις, ὅτι ἡ βυθοκόρος «drague Possidonia» ὡς τὴν ὠνόμαζε, πρὸ ἔτους εὑρίσκεται ἐκεῖ, καὶ ἤδη μετὰ πολλὰς ἐπισκευὰς καὶ τελειοποιήσεις ἐτέθη τέλος ἐν ἐνεργείᾳ, ἀλλ' ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε γινόμεναι δοκιμαὶ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἡ δέουσα ἰσορροπία, διότι τὸ ἔρμα δὲν εἶνε ἀρκετόν, ἢ τὸ σκάφος στενόν, καὶ ὅτι, ὅπως διορθωθῇ ἡ ῥιζικὴ αὕτη ἔλλειψις, καὶ δυνηθῇ νὰ ἐργασθῇ ὁ μηχανισμὸς οὗτος, ἐξ οὗ πολλὰ ἐλπίζει ἡ Ἑταιρία, θὰ παρέλθῃ καιρός, ἐὰν τῷ ὄντι παρουσιασθῇ ἡ ἀνάγκη πλατύνσεως τοῦ σκάφους.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεφάσισα νὰ διέλθω ὁλόκληρον τὴν γραμμὴν πεζός, ὅπως λάβω ἰδέαν τινὰ τῶν πρὸς τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ ἐργασιῶν. Ἡ Ἑταιρία ἐκτὸς ἀναγκαιούντων οἰκημάτων καὶ ἐργοστασίων ἐν Ποσειδωνίᾳ κατεσκεύασε μικρὸν λιμένα διὰ δύο βραχιόνων ἐκτεινομένων ὑπὲρ τὰ 300 μέτρα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς· ἔχει προσέτι ἐκεῖ σταθμὸν τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικόν, δι' οὗ συνομιλεῖ πρὸς τὰ ἐν Ἰσθμίᾳ, τῇ ἐν τῷ κόλπῳ Καλαμακίου παρὰ τὴν ἀντίθετον ἐκβολὴν τῆς διώρυγος πόλει, γραφεῖα αὐτῆς· ἐπίσης ἔχει καὶ σιδηρόδρομον ἐν ἐνεργείᾳ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἀπὸ Ποσειδωνίας μέχρις Ἰσθμίας. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἐκεῖθεν πεζὸς μὲ ὅλην τὴν ἀδιάκοπον βροχὴν καὶ τὸ ἐπαισθητὸν ψῦχος ἠκολούθησα τὴν γραμμὴν τῆς διώρυγος. Ἡ θάλασσα εἰσέρχεται ἐκεῖ ἤδη περὶ τὰ 100 μέτρα εἰς τὴν ξηράν. Προχωρῶν διέκρινα ἀμφοτέρωθεν τὰ ἴχνη τῶν διὰ τὴν διώρυγα ἐργασιῶν τοῦ Νέρωνος συνεστάμενα εἰς ἀποχωματώσεις ἀμφοτέρωθεν, καὶ τὰ ὁποῖα συναντᾷ τις καθ' ὅλην τὴν γραμμήν, ἀποτελούμενα ἐκ φρεάτων, ἅτινα ἀνέσκαπτε πρὸς ἐξερεύνησιν πιθανῶς τῆς γεωλογικῆς καταστάσεως τοῦ ἐδάφους, μὴ ὑπαρχουσῶν τότε γνωστῶν τῶν διατρητικῶν μηχανῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν. Προχωρῶν συνήντησα ἐργάτας τινὰς Μαυροβουνίους ἀνασκάπτοντας καὶ μεταφέροντας τὰ χώματα διὰ χεραμαξίων εἰς ἀπόστασίν τινα ἐκτὸς τῆς γραμμῆς· ὑψηλότερον συνήντησα καὶ ἄλλας ὁμοίας ὁμάδας Ἰταλῶν ἐργατῶν ἀνασκαπτόντων καὶ μεταφερόντων τὸ χῶμα διὰ μικρῶν χειροκινήτων ἁμαξίων κυλιομένων ἐπὶ σιδηρῶν ῥάβδων. Ἐφθασα οὕτω εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου ὁ σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου διέρχεται τὴν γραμ-

μὴν τῆς διώρυγος, καὶ ὅπου πρόκειται, ὡς ἔμαθον, νὰ κατασκευασθῇ σιδηρᾶ γέφυρα χρησιμεύουσα εἰς τὴν διάβασιν τοῦ σιδηροδρόμου, ἀμαξῶν καὶ πεζῶν, 43 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ ἄρχεται σπουδαία ὄντως ἐργασία τῇ βοηθείᾳ σιδηροδρόμου. Ἀνέσκαψαν κατὰ μῆκος 2500 μέτρων, ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι τὸ ἄνω μέρος τῆς διώρυγος ἀπὸ 47 μέτρων μέχρι 78 ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἡ ἐργασία αὕτη, εἰς ἣν ἐνασχολοῦνται πολλαὶ ἑκατοντάδες ἐργατῶν, καὶ τινες ἀτμομηχαναί, πλησιάζει εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς. Κατὰ μέρος ὑπάρχει μικρὰ συνοικία ἐργατῶν. Ἐκεῖ ἀνεπαύθην ὀλίγον καὶ ἐπρογευματίσα λιτότατα ἔζωθεν μαγειρείου παρέχοντος ἐλαίας, τυρὸν καὶ κρόμμυα, θαυμάζων ταυτοχρόνως τὴν ἐργασίαν. Ἀπαύστως συρμοὶ σιδηροδρομικοὶ ἐκ 30 ἕως 40 ἁμαξῶν πεπληρωμένοι χωμάτων ἐξέρχονται ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς μεταφέροντες τὰ χώματα καὶ ἀποθέτοντες αὐτὰ μακρὰν τῆς γραμμῆς, μεταβάλλοντες δάση θαλερὰ εἰς ἐρήμους. Ἀφοῦ καθησύχασα τὸν στόμαχον καὶ ἐθέρμανα τὰ πεπηγότα μέλη παρὰ πυρὰν εὐεργετικὴν ἐπροχώρησα πάντοτε παρὰ τὴν γραμμήν, ἥτις σχηματίζει ἤδη βάραθρον μέχρι 30 μέτρων βάθους, καὶ ἔβλεπον πάσης ἐθνικότητος ἐργάτας μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐν θέσεσι πολλάκις οὐχὶ ἀκινδύνοις ἐργαζομένους ὑπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸ ψῦχος ὑπὲρ τοῦ ἡμερησίου ἄρτου, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς οἱ ἄλλοι θνητοὶ ἀπολαμβάνομεν μετὰ παντὸς εἴδους ἀπολαύσεων καθήμενοι ἀνέτως ἐν τοῖς θερμοῖς ἡμῶν οἰκήμασι. Μετ' ὀλίγον ἔφθασα εἰς ἄλλην συνοικίαν ἐργατῶν πολυάνθρωπον. Ἐκεῖ ὑπάρχει ξυλίνη γέφυρα προσωρινὴ διὰ τὴν ἁμαξιτὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου. Κατερχόμενος ἔφθασα εἰς σημεῖόν τι, ὅθεν φαίνεται ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου, ἡ Σαλαμίς, ἡ Αἴγινα, ἡ Στερεὰ ἀριστερόθεν καὶ ἡ Πελοπόννησος δεξιόθεν, ἔμπροσθεν δὲ εἰς τοὺς πόδας μου μία μικρὰ πόλις νέα, ἡ Ἰσθμία, καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ Καλαμάκιον· θέαμα μαγευτικόν, τὸ ὁποῖον ἐλάμπρυνεν ἀκτὶς ἡλίου διολισθήσασα διὰ τῶν νεφῶν, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον αὐτόν. Παρέμεινα ὀλίγον εἰς μέρος τι ἀπόκρημνον ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ὅπου προσεπάθουν διὰ τοῦ ὕδατος ἐνεργοῦντος ὑπὸ ἰσχυρὰν πίεσιν νὰ κόψωσι τὸ σκληρὸν χῶμα· ἀλλὰ μὲ ὅλην μου τὴν διάθεσιν οὐδὲν εἶδον ἀποτέλεσμα, καὶ μόλον ὅτι δὲν εἶμαι μηχανικός, ἢ ἴσως ἐπειδὴ δὲν εἶμαι, ἐθεώρησα τὴν προσπάθειαν ταύτην ματαίαν καὶ γελοίαν. Κατελθὼν εἰς τὴν πεδιάδα ἔφθασα εἰς τὸ ἄκρον τῆς Ἰσθμίας, ὅπου πάλιν ὑπάρχει ἀρχὴ διώρυγος, διότι ἡ θάλασσα εἰσέρχεται ἤδη περὶ τὰ 300 μέτρα εἰς τὴν ξηράν. Ἐκεῖ εἶδον πολλὰ οἰκήματα ὡραιότατα ἐν εἴδει ἐπαύλεων, κόσμον ἐργατικόν, γυναῖκας καὶ παιδία ἀπολαμβάνοντα τὸν διαῤῥήξαντα πλέον τὰ νέφη ἥλιον. Εἶδον ἐν τῇ διώρυγι βυθοκόρον ὁμοίαν τῇ ἐν Ποσειδωνίᾳ, ἥτις θὰ ἔχῃ, ὑποθέτω, τὴν αὐτὴν πρὸς ἐκείνην τύχην. Ἔρθασα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Ἰσθμίας, ὅπου εἶδον ἐναποθηκευμένην μεγάλην ποσότητα ξυλείας καὶ γιανθράκων. Κατελθὼν δὲ μέχρι τῆς ἀκτῆς εἶδον ὡραίαν ἔπαυλιν ἀνήκουσαν, ὡς ἔμαθον, εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν στρατηγὸν Τύρρ. Λέμβος μὲ μετέφερεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τῆς διώρυγος· ζητήσας δὲ νὰ πληρώσω ἔμαθον, ὅτι ἡ μεταβίβασις γίνεται δωρεάν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ μ' ἐξέπληξε, ἀλλὰ κύριός τις μεταβιβασθεὶς μετ' ἐμοῦ, ἰατρὸς τῆς ἑταιρίας, ὡς μοὶ εἶπε, μὲ ἐπληροφόρησεν, ὅτι ἡ ἑταιρία εἶνε ἐκ τῆς συμβάσεως ὑπόχρεως νὰ ἐνεργῇ τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην δωρεάν. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶνε τὰ γραφεῖα, τὰ ἐργοστάσια, σταθμὸς τηλεγραφικός, σταθμὸς τῆς χωροφυλακῆς, ξενοδοχεῖα καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα. Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς διώρυγος κατεσκευάσθη, ὡς ἐν Ποσειδωνίᾳ, λιμὴν μικρὸς διὰ βραχίονος εἰσερχομένου ὡσαύτως 300 μέτρα εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις, ἣν μοι παρήγαγεν ἡ ἐκδρομὴ αὕτη, εἶνε, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ γίνεται ἐργασία σπουδαία ἀπολύτως, σχετικῶς ὅμως πρὸς τὸ μέγα ἔργον οὐχὶ ἀρκετή. Ὑπολογίζω εἰς 1,600,000 κυβικὰ μέτρα τὸ μέχρι τοῦδε ἐξαχθὲν ποσὸν χώματος, ὅπερ σχετικῶς πρὸς τὰ 9 ἢ 10 ἑκατομμύρια τοῦ ὅλου ἔργου καὶ σχετικῶς πρὸς τὸν χρόνον, ὁ ὁποῖος μέχρι τοῦδε παρῆλθεν, εἶνε βεβαίως ἐλάχιστα, καὶ νομίζω, ὅτι ἐὰν δὲν δοθῇ ὤθησίς τις εἰς τὴν ἐργασίαν, θὰ εἶνε καιρὸς νὰ σκεφθῶσιν οἱ μέτοχοι περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐκ τῆς πόλεως Ἰσθμίας διὰ βορβόρου ἀχανοῦς μετέβην εἰς τὸ τέταρτον περίπου τῆς ὥρας ἀπέχον Καλαμάκιον, ἐξ οὗ τὴν ἐποῦσαν ἐπιβιβασθεὶς τοῦ ἀτμοπλοίου ἀφίχθην εἰς Πειραιᾶ ἄνευ τινὸς συμβεβηκότος, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας ἐλαφρὸς τὸ βαλάντιον, βεβαρημένος ὅμως ἀπὸ καταρροὴν πρώτης τάξεως, ἣν ἀποδίδω εἰς τὴν βροχερὰν τῆς προτεραίας περιήγησιν.

Γ. Π.

Κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν τῇ 31 Δεκεμβρίου 1883 ἀπογραφήν, ὁ πληθυσμὸς τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας ἀνήρχετο εἰς 29,000,625 κατοίκων, ὑπερτερῶν κατὰ 277,256 τὸν πληθυσμὸν τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1882. Μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1884 ὁ πληθυσμὸς τῶν κυριωτέρων Ἰταλικῶν ἐπαρχιῶν ἦτο τοιοῦτος: τοῦ Πεδεμοντίου 3,115,285, τῆς Λομβαρδίας 3,749,169, τῆς Βενετίας 2,873,700, τῆς Τοσκάνης 2,246,499, τῆς Ρώμης 916,652, τῆς Νεαπόλεως 7,744,589, τῆς Σικελίας 3,005,983 κατοίκων.

ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ

ΣΤΙΓΜΙΑΙΑΣ ΟΡΓΗΣ

Διήγημα

Α'

Οἱ ὑπηρέται τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας Ἐσκουδιὲ κατὰ τὴν ἐκ τοῦ θεάτρου ἐπάνοδον αὐτῶν παρετήρησαν μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία δὲν εἶχον ἐπιστρέψει. Συνήθως, ὅταν ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία ἐγευμάτιζον ἐκτὸς τῆς οἰκίας ἐπέστρεφον περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν. Ἡ θαλαμηπόλος περιέμεινε. Κατὰ τὴν τρίτην ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ κύριος ἐπέστρεψε μόνος. Ἡ θαλαμηπόλος ἔκπληκτος ἠρώτησε, ποῦ ἦτο ἡ κυρία.

— Ἡ κυρία δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ. Εἰμπορεῖς νὰ κοιμηθῇς.

Τὴν ἐποῦσαν οἱ ὑπηρέται ἠγέρθησαν ἐνωρὶς διὰ νὰ ἔχωσι καιρὸν ν' ἀδολεσχήσωσιν ἐπὶ τοῦ περιστατικοῦ τούτου. Ἤρχισαν διηγούμενοι τὰ διατρέξαντα· τὴν προτεραίαν ἡ θαλαμηπόλος, ἥτις ἐγίνωσκεν ἕνα δραματικὸν συγγραφέα, εἶχε λάβει παρ' αὐτοῦ ἓν θεωρεῖον διὰ τὴν Κωμῳδίαν· γινώσκουσα δὲ ὅτι οἱ κύριοί της ἐγευμάτιζον ἐκτὸς τῆς οἰκίας, ἐζήτησε παρὰ τῆς κυρίας τὴν ἄδειαν νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῆς μαγειρίσσης. Ὁ κύριος, ὅστις ἦτο παρών, εἶπεν ὅτι δὲν θὰ ἐλάμβανεν ἀνάγκην τοῦ θαλαμηπόλου, καὶ ὅτι εἰμποροῦσαν νὰ συμπαραλάβωσι καὶ αὐτόν. Πάντες οἱ ὑπηρέται εἶχον ἀναχωρήσει κατὰ τὴν ἑβδόμην ὥραν, ἀφήσαντες τὴν κυρίαν ἐνδεδυμένην, ἑτοίμην νὰ ἐξέλθῃ, καὶ τὸν κύριον τελειόνοντα μίαν ἐπιστολήν. Δὲν μετέβησαν νὰ ζητήσωσιν ἅμαξαν· ἡ πλατεῖα εὑρίσκετο πλησίον καὶ οἱ δρόμοι ἦσαν στεγνοί. Ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς οὐδὲν πλέον ἐγίνωσκον. Τί ἄρα συνέβη;

Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Ἐσκουδιὲ εἶχον συζευχθῆ πρὸ ἑνὸς ἔτους. Ἦσαν εὔποροι ἀφοῦ κατῴκουν, κατὰ τὴν νέαν συνοικίαν Μονσώ, ὡραῖον μικρὸν μέγαρον φιλοκάλως ἠυτρεπισμένον· ἄλλως δέ, ἦτο προφανὲς ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἔλλειψις χρημάτων· οἱ προμηθευταὶ δὲν εἶχον ἀνάγκην νὰ παρουσιάσωσι δὶς τοὺς λογαριασμοὺς αὐτῶν, κατὰ δὲ τὰς ἐν τῇ τραπέζῃ συνδιαλέξεις οὐδεὶς ἐγίνετο λόγος περὶ χρηματικῶν ζητημάτων.

Ἀλλ' ὁ οἰκιακὸς βίος ἦτο ἐνίοτε θυελλώδης. Ὁ κύριος ἦτο πρᾶος, σιωπηλὸς καὶ ἰσχυρογνώμων· οὐδέποτε παρεφέρετο, ἀλλ' ὅταν ἅπαξ τῷ ἐπήρχετο κατὰ νοῦν νὰ μὴ θελήσῃ τι, ἦτο ἀδύνατον νὰ μεταπεισθῇ. Οἱ ὑπηρέται δὲν τὸν ἠγάπων, διότι ἦτο ψυχρός. Ἡ κυρία φυσικῶς ἦτο χαρακτῆρος ὅλως ἀντιθέτου· εἶχε πολλὰς ἰδιοτροπίας, ὧν τὴν ἱκανοποίησιν ἐπεδίωκεν ἐπιμόνως· ἔκαμνε σκηνάς, ἐκραύγαζεν, ἐθορύβει, ἐπὶ τέλους δὲ πάντοτε πρώτη ἐμειδία καὶ ἠσπάζετο τὸν σύζυγόν της. Ἦτο ζηλότυπος, δὲν ἠγάπα νὰ ἐξέρχηται ὁ σύζυγος αὐτῆς μόνος, ἰδίως τὰς ἑσπέρας, καὶ θὰ ἐπεθύμει, ἂν ἠδύνατο, ν' ἀναγινώσκῃ πάσας τὰς ἐπιστολὰς τὰς ὁποίας ἐκεῖνος ἐλάμβανεν· ἀλλ' ὁ σύζυγος ὑπερήσπιζεν ἐπιμόνως τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ, δὲν ἤθελε νὰ λέγῃ πόθεν ἤρχετο καὶ διετείνετο ὅτι ἦτο κύριος τῆς ἀλληλογραφίας του. Ἐνὶ λόγῳ οἱ δύο σύζυγοι κατὰ τὸ φαινόμενον ἐλατρεύοντο, ἀλλ' ὁ συζυγικὸς βίος δὲν ἦτο ἀμιγὴς δυσκολιῶν.

Ἐδέχοντο ὀλίγους, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συγγενεῖς ἢ φίλους τοῦ κυρίου. Ἐνίοτε ἐγίνετο λόγος περὶ συγγενῶν τῆς κυρίας, ἀλλ' οὗτοι οὐδέποτε ἤρχοντο.

Οἱ ὑπηρέται, ἀφοῦ ἐσχολίασαν ὅλα τὰ περιστατικὰ ταῦτα, οὐδένα εὗρον λόγον δυνάμενον νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἡ κυρία εἶχε κοιμηθῆ ἐκτὸς τῆς οἰκίας. Ὁ θαλαμηπόλος, ἀνυπομονῶν, ἠρώτησε τὸν κύριον ἂν ἔπρεπε νὰ παραθέσῃ τὸ πινάκιον τῆς κυρίας καὶ πότε αὕτη θὰ ἐπέστρεφεν. Ἀλλὰ τῷ ἐδόθη ἀπάντησις·

— Ἐξακολούθησε νὰ κάμνῃς ὅ,τι κάμνεις πάντοτε, καὶ ἄφησέ με ἥσυχον.

Παρετέθη τὸ πινάκιον τῆς κυρίας διὰ τὸ πρόγευμα, εἶτα διὰ τὸ γεῦμα. Ἀπὸ τῆς ἐπιούσης δὲν παρετέθη πλέον.

Ὁ κύριος ἦτο σκυθρωπὸς καὶ σιωπηλός· ἀπουσίαζεν ὁλοκλήρους ἡμέρας. Δύο ἢ τρεῖς ἐκ τῶν ἐπισκεπτομένων συνήθως αὐτὸν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν εὕρωσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ μάθωσι τί εἶπε πρὸς αὐτούς. Τὸ μυστήριον καθίστατο ἀφόρητον.

Ἡ θαλαμηπόλος ἐσκέφθη νὰ ἐρωτήσῃ τὴν συνάδελφον αὐτῆς εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Ἐσκουδιὲ ἔμελλον νὰ γευματίσωσι τὴν ἡμέραν τοῦ συμβεβηκότος· ἐπληροφορήθη δὲ παρ' αὐτῆς ὅτι τοὺς ἐπερίμενον μέχρι τῆς ὀγδόης ὥρας, καὶ ὅτι δὲν εἶδον αὐτούς. Ἴσως εἶχον γράψει, ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν δὲν ἐλήφθη καμμία ἐπιστολή. Ἡ ἀπουσία τῆς κυρίας καθίστατο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνεξήγητος. Θὰ συνέβη τι ἔκτακτον ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Ἐσκουδιὲ παραβῶσιν οὕτω τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν. Καὶ ποῦ εἶχον γευματίσει; Ὄχι βεβαίως εἰς τὴν οἰκίαν· ἄν, ἀφοῦ ἔμειναν μόνοι, ἀπεφάσιζον νὰ μὴ ἐξέλθωσι καὶ νὰ γευματίσωσι, θὰ μετεκίνουν τὰ ἐν τῷ ὀψοφυλακίῳ· ἀλλ' οὐδὲν ἐν αὐτῷ εἶχε μετακινηθῆ. Ἐκτὸς τούτου ἡ κυρία οὔτε ἀποσκευὰς εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτῆς, οὔτε κιβώτιον, οὔτε ἓν κἂν σακκίδιον διὰ τὰ χρειώδη τῆς νυκτός. Εἶχεν ἀναχωρήσει μετὰ νυκτερινοῦ καλλωπισμοῦ καὶ δὲν εἶχεν ἐπανέλθει.

Ἡ ἱστορία διεδόθη ταχέως εἰς τὴν συνοικίαν. Ἐνδιέφερεν ἀμέσως τοὺς προμηθευτὰς τῆς οἰκίας, γνωρίζοντας τὸν κύριον καὶ τὴν κυρίαν Ἐσκουδιὲ·

οὗτοι ἔλεγον ὅτι ἡ κυρία ἦτο χαριεστάτη, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἦτο εὐτυχής. Ὡμίλησαν περὶ τούτου πρὸς τοὺς γνωρίμους αὐτῶν, ἡ δ' ὑπόθεσις διεσαλπίσθη. Ὁ λαὸς ἀγαπᾷ τὰ μυστηριώδη πράγματα, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τῷ εἴπωσιν ἐπὶ τέλους τὸ μυστικόν· συγκατατίθεται νὰ καταστέλλῃ τὴν περιέργειαν αὐτοῦ κατὰ τὰς πράξεις ἑνὸς δράματος, γνωρίζει ὅμως ὅτι ἡ περιέργεια αὕτη θὰ ἱκανοποιηθῇ κατὰ τὴν πέμπτην πρᾶξιν. Θέλει νὰ μάθῃ τὴν τελευταίαν λέξιν τοῦ μυστηρίου.

Ἤρχισαν λοιπὸν ἐξετάζοντες τί ἀπέγινεν ἡ κυρία Ἐσκουδιέ· κατετρίβοντο εἰς εἰκασίας περὶ τῶν διατρεξάντων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐξαφανίσεως, μεταξὺ τῆς ἑβδόμης ἑσπερινῆς ὥρας καὶ τῆς τρίτης ὥρας τῆς πρωΐας. Παρετήρησαν τὸ πρόσωπον τοῦ κυρίου Ἐσκουδιὲ ὅταν ἐξήρχετο τῆς οἰκίας ἢ ἐπανήρχετο εἰς αὐτήν, καὶ εὗρον αὐτὸν λίαν σκεπτικόν. Ἐσχηματίσθησαν ὁμιλοι πρὸ τοῦ μεγάρου· συνεζήτουν τὰς πιθανὰς περιστάσεις τοῦ οἰκογενειακοῦ τούτου δράματος· ἀστεῖοι ἐπενόησαν ὁλόκληρον ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν διηγοῦντο πρὸς τοὺς διαβάτας, ἠναγκάσθησαν δὲ οἱ χωροφύλακες νὰ μεσολαβήσωσιν ὅπως ἀνοίξωσι τὴν κυκλοφορίαν εἰς τὸ πλῆθος.

Οἱ σοβαροὶ τῆς συνοικίας, οἰκογενειάρχαι, ἀπεδοκίμαζον μὲν τὰς συναθροίσεις ταύτας, ἐφρόνουν ὅμως ὅτι ἡ δικαιοσύνη ὤφειλε ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν ὑπόθεσιν· δὲν παρεδέχοντο ὅτι εἰς ἐξηυγενισμένην χώραν δύναταί τις νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν σύζυγόν του χωρὶς πρὸς οὐδένα νὰ δώσῃ λόγον. Οἱ πλούσιοι ἔχουσι σχέσεις μετὰ τῆς ἀστυνομίας καὶ οὐδόλως αὕτη ἀνησυχεῖ αὐτοὺς εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ πτωχὸς θὰ συνελαμβάνετο ἀμέσως.

Ἀφ' ἑτέρου, ἠπόρουν διατί δὲν ἐφάνη εἰσέτι ἡ οἰκογένεια τῆς κυρίας. Δύναταί τις νὰ ἦνε δυσηρεστημένος μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀποχρῶν λόγος ν' ἀφίσῃ νὰ τὰ φονεύσωσι χωρὶς οὐδὲν νὰ εἴπῃ. Ἴσως οἱ γονεῖς τῆς κυρίας Ἐσκουδιὲ ἠγνόουν τὰ διατρέξαντα. Ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ τις διὰ νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ ἐξ οἴκου.

Καὶ οἱ ὅμιλοι ἀνεσχηματίζοντο περὶ τὴν οἰκίαν, λαμβάνοντες στάσιν περιεργείας καὶ ἀπειλῆς· δὲν ἐλάμβανον πλέον ὑπ' ὄψιν τὰς προσκλήσεις τῶν χωροφυλάκων, ἐπειδὴ δὲ ἡ τάξις ἤρχισε διακινδυνεύουσα εἰς τὴν ὁδόν, ἡμέραν τινὰ ὁ ὑπαστυνόμος ἐπαρουσιάσθη παρὰ τῷ κ. Ἐσκουδιέ.

— Κύριε, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ὑπάλληλος οὗτος, γίνεται ἀπό τινων ἡμερῶν πέριξ τῆς οἰκίας ὑμῶν δυσάρεστος θόρυβος, τοῦ ὁποίου δὲν ἐννοῶ καλῶς τὴν αἰτίαν. Ἐν πρώτοις ἀπέστειλα χωροφύλακας νὰ διαλύσωσι τὰς συναθροίσεις, ἀλλ' αὗται ἀνασχηματίζονται ἐφ' ὅσον διαλύουσιν αὐτάς, καὶ ἠναγκάσθην νὰ συλλέξω πληροφορίας περὶ τοῦ προκαλοῦντος αὐτὰς αἰτίου. Κυκλοφορροῦσι παράδοξοι φῆμαι, εἰς ἃς οὐδεμίαν δύναμαι ν' ἀποδώσω πίστιν· ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ ἠδυνάμην ν' ἀπαντήσω εἰς αὐτάς, χάριν καὶ τοῦ ἰδικοῦ σας συμφέροντος καὶ τῆς δημοσίας τάξεως, καὶ ἦλθον νὰ ζητήσω παρ' ὑμῶν ἐξηγήσεις τινάς, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἐνεργήσω ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων.

Ὁ ὑπαστυνόμος συνεπλήρωσε τὴν φράσιν αὐτοῦ μετά τινος δυσκολίας· περιέμενε νὰ τὸν διακόψωσιν ἀπὸ τῶν πρώτων λέξεων, καὶ δὲν εἶχε παρασκευάσει τὸν λόγον του. Ἀλλ' εὑρίσκετο ἐνώπιον ἀνθρώπου ἀπαθοῦς, ὅστις ἤκουσεν αὐτὸν μέχρι τέλους, χωρὶς ν' ἀνοίξῃ τὰ χείλη καὶ παρατηρῶν αὐτὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὅταν ὁ ὑπαστυνόμος ἐσίγησεν, ὁ κ. Ἐσκουδιὲ τῷ ἀπεκρίθη:

— Παρετήρησα πράγματι, κύριε ὑπαστυνόμε, συναθροίσεις πρὸ τῆς θύρας μου· ἀγνοῶ τί τὸ προκαλοῦν αὐτάς. Μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν ὑπέστην ζημίαν, οὐδὲ κινῶ ἀγωγήν. Ἂν τοῦτο παρενοχλῇ τὴν κυκλοφορίαν ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἂν ἐκ τούτου προέρχηται οἱαδήποτε διατάραξις τῆς ἡσυχίας τῆς συνοικίας, εἰς ὑμᾶς ἀπόκειται ἀναμφιβόλως νὰ λάβητε τὰ κατάλληλα μέτρα ἵνα παύσῃ ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων κατάστασις. Τὸ ἐπ' ἐμοί, μεγάλως θὰ εὐχαριστηθῶ μὴ διερχόμενος πλέον διὰ τοσούτου πλήθους ὁσάκις θέλω νὰ εἰσέλθω ἢ νὰ ἐξέλθω.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ κ. Ἐσκουδιέ, συνεστάλη καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου αὐτοῦ ὡς ἄνθρωπος παύσας νὰ ὁμιλῇ.

— Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς παρατηρήσω, κύριε, ἐπανέλαβεν ὁ ὑπαστυνόμος λίαν εὐγενῶς, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ παραταθῇ ἡ τοιαύτη κατάστασις. Αἱ ἐξ αἰτίας ὑμῶν προσκαλούμεναι συναθροίσεις δὲν προσέλαβον ἔτι χαρακτῆρα ἀνησυχαστικόν· εἶνε περιωρισμέναι καὶ τοπικαί· ἀλλ' ἂν δὲν διαλυθῶσι ταχέως, ἡ συγκίνησις δυνατὸν νὰ διαδοθῇ εἰς τὰς παρακειμένας συνοικίας, καθ' ἣν δ' ἡμέραν πληροφορηθῶσιν ὅτι ὑπάρχει ἐνταῦθα ἔναρξις συνταράξεως, θὰ ἔχητε ὅλους τοὺς Παρισίους ὑπὸ τὰ παράθυρά σας.

— Τῇ ἀληθείᾳ, θὰ λυπηθῶ, κύριε ὑπαστυνόμε, ἂν τοῦτο προξενήσῃ πρὸς τὴν κυβέρνησιν τὴν ἐλαχίστην δυσχέρειαν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποβλέπει ἐμέ. Ἂν γείνωσι ταραχαὶ ἐν τῇ ὁδῷ, ἔχετε εἰς τὴν διάθεσίν σας ὅπως τὰς προλάβητε ἢ τὰς καταστείλητε ὅλας χωροφυλάκων· ἂν αὗται δὲν ἀρκῶσι, δύνασθε νὰ προσκαλέσητε πεζικόν· ἂν δὲ τὸ κίνημα λάβῃ ἐπικινδύνους διαστάσεις, εἰμπορεῖ νὰ γείνῃ χρῆσις τοῦ τηλεβόλου. Ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ τίνος ἕνεκεν κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν ἀπευθύνεσθε πρὸς ἐμέ. Τί θέλετε νὰ πράξω ἐγώ;

— Ἀροῦ μ' ἐρωτᾶτε, κύριε, θὰ σᾶς τὸ εἴπω· τὴν συγκίνησιν τοῦ πλήθους, τοῦ ὁποίου καὶ ἡμεῖς αὐτὸς παρετηρήσατε τὴν ἀσυνήθη παρουσίαν εἰς ὁδὸν συνήθως ἥσυχον, προκαλεῖ ἡ ἐξαφάνισις τῆς κυρίας Ἐσκουδιέ. Ἀγνοῶ τί τὸ προκαλέσαν τὴν κυκλοφοροῦσαν φήμην, ἀλλὰ διηγοῦνται, ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἡ κυρία Ἐσκουδιὲ δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς· προβαίνουσι μάλιστα μέχρι τοῦ νὰ σᾶς κατηγορῶσιν ἐπὶ ἐγκλήματι. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι αἱ φῆμαι αὗται εἶνε ὅλως ἀπίθανοι. Ἀλλ' ἂν εὐαρεστῆσθε νὰ μοὶ δώσητε ἐξηγήσεις τινὰς περὶ τῆς ἀπουσίας τῆς συζύγου σας, θὰ ἠδυνάμην νὰ διαψεύσω τὰς διατρεχούσας φήμας, νὰ καθησυχάσω τὴν δημοσίαν γνώμην, καὶ νὰ καταπραύνω δυσάρεστον ταραχήν.

Ὁ κ. Ἐσκουδιὲ ἠγέρθη, καὶ διὰ φωνῆς βραχείας ἐπεράτωσε τὴν ἐπίσκεψιν, εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

— Κύριε ὑπαστυνόμε, δὲν ἔχω νὰ σᾶς δώσω ἐξηγήσεις διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς κυρίας Ἐσκουδιέ. Ἡ μὴ παρουσία τῆς συζύγου μου ἐνταῦθα δὲν ἀποτελεῖ καμμίαν παράβασιν τῶν νόμων καὶ τῶν ἀστυνομικῶν διατάξεων· ἂν δὲ μὲ κατηγορῶσι δι' ἔγκλημα, εἰς τὴν δικαστικὴν ἀρχὴν ἀπόκειται νὰ συλλέξῃ τὰς περὶ τούτου ἀποδείξεις.

Ὁ ὑπαστυνόμος μετὰ τοῦτο ὤφειλε ν' ἀποσυρθῇ· οὐδεμίαν ἐκ τῆς ἐπισκέψεως αὐτοῦ ἔλαβε πληροφορίαν δυναμένην νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν κοινὴν περιέργειαν· ἀλλ' ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς εὐθύνης, συνέταξε λεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τῶν λεγομένων ἐν τῇ συνοικίᾳ, περὶ τῆς συνεντεύξεως ἣν ἔλαβε μετὰ τοῦ κ. Ἐσκουδιέ, καὶ περὶ τῆς διατάξεως τῶν μερῶν· οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος δικαστικὸς φάκελλος.

Ὁ τύπος δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ ἀδιάφορος εἰς τὸν διατρέχοντα. Ἤδη οἱ διευθυνταὶ ἐφημερίδων τινῶν εἶχον λάβει παρὰ τῶν συνδρομητῶν αὐτῶν ἐπιστολάς, διὰ τῶν ὁποίων παρεπονοῦντο, ὅτι ἐν τῇ ἐφημερίδι αὐτῶν δὲν ἐγένετο καθόλου μνεία περὶ συμβάντων καὶ ἐγκλημάτων γενομένων κατὰ τὴν συνοικίαν Μονσώ· ὡσὰν ὅλη ἡ δημοσιογραφία νὰ ἦτο προωρισμένη διὰ τὰς κεντρικὰς συνοικίας καὶ διά τινα προνομιοῦχα προάστεια, τὰ δὲ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως νὰ μὴ εἶχον δικαίωμα νὰ προσφέρωνται πρὸς αὐτὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Ἀλλ' ἅμα ἡ ὑπόθεσις ἔγεινε ἀντικείμενον ἀστυνομικῆς ἐκθέσεως, αἱ ἐφημερίδες ἤρχισαν ἀναφέρουσαι περὶ αὐτῆς, τὸ πρῶτον δι' ὑπαινιγμῶν· οὕτω περιωρίζοντο γράφουσαι, ὅτι ἡ πλουσιωτέρα τῶν νέων συνοικιῶν κατείχετο ὑπὸ ζωηρᾶς συγκινήσεως συνεπείᾳ τῆς αἰφνιδίας καὶ ἀνεξηγήτου ἐξαφανίσεως νέας γυναικός, ἀνηκούσης εἰς τὴν καλλιτέραν κοινωνίαν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἐπεθύμουν νὰ γείνωσι προώρως ἠχὼ σοβαρῶν κατηγοριῶν, ἀθορύβως διατυπουμένων. Τὴν ἐπιοῦσαν μία ἐφημερίς, τολμηροτέρα ἢ ἔχουσα μεγαλειτέραν ἀνάγκην χρημάτων, ἐδημοσίευσεν ἀρχικὰ στοιχεῖα καὶ ὁλόκληρον τὸ ὄνομα τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τῇ αἰσχροκερδεῖ ἐλπίδι, ὅτι ἡ οἰκογένεια θὰ ἤρχετο ἴσως νὰ τὴν παρακαλέσῃ ἵνα μὴ γράψῃ πλειότερα. Τὰς λεπτομερεστέρας δὲ πληροφορίας ἐδημοσίευσεν ἡ *Μικρὰ Ἐφημερίς*, εἰς τῶν συντακτῶν τῆς ὁποίας ἦτο σχετικὸς τοῦ δραματικοῦ συγγραφέως τοῦ δόντος τὸ θεωρεῖον πρὸς τὴν θαλαμηπόλον· οὗτος ἠδυνήθη διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ σχετισθῇ μετ' αὐτῆς, χάρις δὲ εἰς τὰς πληροφορίας, ἃς ἡ κολακευθεῖσα θαλαμηπόλος τῷ ἔδωκεν, ἠδυνήθη ν' ἀναγγείλῃ πρὸς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ, ὅτι ἡ νέα γυνὴ ἐκαλεῖτο Λεονώρα, ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς Γουσταῦος, περιέγραψε τὰ ἔπιπλα καὶ ἔδωκε πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν ἕξεων τῆς οἰκίας.

Οἱ γονεῖς τῆς κυρίας Ἐσκουδιὲ ἀνέγνωσαν τυχαίως τὴν ἐφημερίδα ταύτην, ὁ δὲ πατήρ, ὁ κ. Σαμπιών, σπεύσας εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀποτόμως·

— Τί ἔκαμες τὴν θυγατέρα μου;

— Δὲν τὴν ἔκαμα τίποτε, κύριε.

— Ποῦ εἶνε;

— Δὲν ἠξεύρω.

— Τότε, δὲν θέλεις νὰ εἴπῃς τίποτε;

— Ὄχι, κύριε.

Ὁ κ. Σαμπιὼν ἐννόησε πάραυτα ὅτι θὰ ἔχανε τὸν καιρόν του ἐπιμένων· ἠρώτησε τοὺς ὑπηρέτας, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν ὑπαστυνόμον, ἀφοῦ δὲ συνέλεξεν ὅλας τὰς δυνατὰς ἐνδείξεις, μετέβη παρὰ τῷ διευθυντῇ τῆς ἀστυνομίας.

Οὗτος τῷ ἐξήγησεν ἡσύχως, ὅτι καθ' ἑκάστην γυναῖκες ἐξαφανίζονται ἐκ τοῦ συζυγικοῦ οἴκου· εἶχε μάλιστα τὴν εὐγένειαν νὰ τῷ κοινοποιήσῃ στατιστικήν, συνταχθεῖσαν μετὰ μεγάλης προσοχῆς ὑπό τινος γραμματέως τῆς ἀστυνομίας, ἐξ ἧς προέκυπτεν ὅτι ὁ μέσος ὅρος τῶν ἐξαφανίσεων κατ' ἔτος διὰ τὰς ἀπὸ εἴκοσιν ἑνὸς μέχρι τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν γυναῖκας ἦτο πολὺ ὑπέρτερος διὰ τὰς νεωτέρας ἢ τὰς πρεσβυτέρας.

Ὁ πατὴρ περίλυπος διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς ὑποθέσεως, ἣν ὑπηνίσσετο ἡ κοινοποίησις αὕτη· ἠγγυᾶτο περὶ τῆς θυγατρός του· ἄλλως δέ, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐγκατέλειψεν ἑκουσίως τὸν σύζυγόν της, θ' ἀνήγγελλε τὴν πρόθεσιν αὐτῆς ἢ θὰ ἐξήγει τὴν φυγήν της· θὰ παρελάμβανε τὰς ἀποσκευάς της, ἰδίως δ' ὁ σύζυγος δὲν θ' ἀπεδέχετο τὴν ἀναχώρησιν ταύτην μετὰ τόσον ἀπιστεύτου ἐγκαρτερήσεως. Ἀλλ' ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας προέβαλε τὸ ἑπόμενον δίλημμα.—Ἢ ἡ κυρία θυγάτηρ σας ἀνεχώρησεν ἑκουσίως, καὶ τότε θὰ σᾶς διευθύνω πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς δημοτικῆς ἀστυνομίας, ὅστις θὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν σας ὑπαλλήλους ἐξωκειωμένους πρὸς τὰς τοιαύτας ἀναζητήσεις· Θὰ δαπανήσετε οὕτω χιλιόφραγκά τινα χαρτονομίσματα, ἀλλ' ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἐπιτυχίας ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως πάσης ἐνδείξεως. Ἢ ὑπάρχει κακούργημα, ὡς φαίνεσθε πιστεύον-

τες, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἐπαρκῆ στοιχεῖα διὰ νὰ διατάξω αὐθορμήτως τὴν ἔρευναν αὐτοῦ· εἰμπορεῖτε ὅμως ν' ἀποταθῆτε πρὸς τὸν εἰσαγγελέα, ὅστις, ἐπὶ τῇ καταγγελίᾳ θὰ θέσῃ εἰς κίνησιν τὸν μηχανισμὸν τῆς δικαιοσύνης.

Τοῦτο ἦτο πολὺ σοβαρόν· ἀλλ' ὁ δυστυχὴς πατήρ, ἀφοῦ συνεσκέφθη περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τινων φίλων, ἀφοῦ ἀπέστειλε παρὰ τῷ κ. Ἐσκουδὲ τὸν συμβολαιογράφον τῆς οἰκογενείας, ὅστις καὶ οὗτος οὐδεμίαν κατώρθωσε νὰ λάβῃ πληροφορίαν, ἀπεφάσισε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν δικαιοσύνην.

(Ἕπεται συνέχεια.) (Μετάφρασις.)

Η ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΟΝΗΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Ἰταλοῦ Paolo Mantegazza]

Συνέχεια· ἴδε σελίδα 127.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ὁ Guyon εἴς τι βιβλίον ἐπιγραφόμενον *Κάτοπτρον τῆς καλλονῆς* (Miroire de beauté) ἔγραψεν εἰς παλαιὰν γαλλικὴν γλῶσσαν, ὅτι αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς διὰ νὰ ἦνε ὡραῖαι πρέπει νὰ ἔχωσι τὰς ἑξῆς ἰδιότητας:

Sur le devant principalement, doivent estre crespeux et frisez, de médiocre longueur aux hommes, et aux filles et femmes, longs, copieux, de couleur blonde comme l'or, ondés et reluisans.»

«Αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς εἰς τὰ ἔμπροσθεν κυρίως πρέπει νὰ ἦνε οὖλαι καὶ βοστρυχίζουσαι, εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας μετρίως μακραί, εἰς δὲ τὰς κόρας καὶ τὰς γυναῖκας μακραί, ἄφθονοι, χρώματος ξανθοῦ ὡς τὸν χρυσόν, κυματοειδεῖς καὶ στίλβουσαι». (Cours de médecine, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ ἡ πραγματεία Miroire de beauté et santé corporelle; par L. Guyon, 1664).

Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν εἶμαι τόσον ἀπαιτητικός. Ὁ Ἀπόλλων ὅστις προκειμένου περὶ καλλονῆς ἦτο καλὸς κριτής, προετίμα τὸν Νάρκισσον μὲ τὴν ξανθὴν κόμην. Τῆς Κίρκης ἡ κόμη εἶχε τὸ χρῶμα τοῦ ἡλίου. Καὶ ὁ Ἔρως εἶχε τὰς τρίχας ξανθάς. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ δικαιῶ τὸν Ἀπόλλωνα, λατρεύοντα τὴν Κίρκην καὶ τὸν Ἔρωτα, ἀλλὰ συμφωνῶ καὶ πρὸς τὸν Ὁράτιον ὑμνοῦντα τὸν Λύκαν μὲ τὰς μελανὰς τρίχας, καὶ πρὸς τὸν Ἀπουλήϊον ἐγκωμιάζοντα τῆς ὡραίας Φώτιδος τοὺς ὡς τὸν ἔβενον μελανοὺς βοστρύχους. Ἐπὶ πᾶσι δ' ἐπαινῶ τὸν Σολομῶντα ὑπερυψοῦντα εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ὑπ' αὐτοῦ θαυμαζομένης γυναικὸς κόμην μελανὴν ὡς πτέρυγα κόρακος.

Δύνανται νὰ ὑπάρξωσι τρίχες τῆς κεφαλῆς ὡραιόταται ξανθαί, κασταναί, μελαναί, καὶ ἀκόμη ἐρυθραί, χωρὶς νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν χιλίων χρωματισμῶν μεταξὺ τῶν κλασικῶν τούτων χρωμάτων. Δύνανται νὰ ἦνε ὡραιόταται αἱ τῆς κεφαλῆς τρίχες εἴτε εἶνε οὖλαι ἢ λεῖαι, βοστρυχώδεις ἢ μή. Ἀρκεῖ μόνον νὰ ἦνε ἄφθονοι, νὰ μὴ ἦνε πολὺ σκληραί, νὰ ἦνε εὔκαμπτοι καὶ ἐλαστικαί, καὶ πρὸ πάντων νὰ μένωσι μέχρι τοῦ ἐσχάτου γήρατος εἰς τὴν τιμητικὴν θέσιν των, γινόμεναι λευκαὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ μόνον μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος, τὸ μοιραῖον ἐκεῖνο ἔτος μεθ' ὃ δέον νὰ ὑπομείνωμεν τὴν φαλακρότητα καὶ πολλὰς ἄλλας δυσμορφίας.

Ὁ ἀνὴρ κόπτει τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐνοχλῶσιν αὐτὸν εἰς τὴν δραστηριάν καὶ ἀγωνιώδη ζωήν του. Ἄλλοτε κόπτει αὐτὰς κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συρμοῦ. Καλὸν εἶνε ἡ ἀποκοπὴ αὕτη νὰ γίνεται πάντοτε κατὰ τὰς θερμοτέρας ἡμέρας ἢ ὥρας τοῦ ἔτους, ἢ ὅταν αἰσθανώμεθα ἑαυτοὺς εὐεκτοῦντας καὶ ἐν πλήρει ὑγείᾳ. Πολλοὶ ὑποκείμενοι εἰς ἡμικρανίας ἢ εἰς ἄλλας νευραλγίας, προκαλοῦσι σπουδαίας προσβολὰς ἐκ τῶν παθήσεων τούτων, ἀπροσέκτως κείροντες τὴν κεφαλὴν ἐν ἡμέραις ὑγραῖς ἢ ψυχραῖς.

Ἐπίσης δὲν συμφέρει νὰ κόπτωνται αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μετὰ ἄφθονον γεῦμα, οὔτε νὰ ζυρίζωνται αὗται διὰ μιᾶς, ὅταν συνήθως φέρωνται πολὺ μακραί. Ὁ Percy ἐσημείωσε πολλὰς περιπτώσεις ἐνοχλήσεων ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ, ὅταν οἱ στρατιῶται ἔπρεπεν ἄνευ ἀναβολῆς νὰ περικόψωσι τὸν μέγαν ὀπίσθιον πλόκαμον, καὶ νὰ κτενισθῶσι κατὰ τὸν συρμὸν τὸν καλούμενον τοῦ *Τίτου*.

Αἱ ἐκ τοῦ προχείρου ἄτακτοι καὶ ὑπερβολικαὶ ἀποκοπαὶ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς ἐρεθίζουσι καθ' ὑπερβολὴν τὸ δέρμα, καὶ δύναται ἐκ τούτου νὰ προκύψῃ πυρετὸς ἐπικίνδυνος εἰς τὰ πολὺ ἀδύνατα ἢ ἐκ σπουδαίας νόσου ἀναρρωνύοντα πρόσωπα. Εἰς τοὺς ἀρρώστους ἀνάγκη νὰ χρίωμεν τὴν κόμην συχνάκις καὶ νὰ διαλύωμεν αὐτὴν εἰς πολλοὺς μικροὺς πλοκάμους, ὅπως προλάβωμεν τὴν ἐκτράχυνσιν τῶν τριχῶν, ἥτις θὰ καθίστα ἀναπόδραστον κατόπιν τὴν ἐντελῆ ἀποκοπὴν αὐτῶν.

Εἰς πολλὰς χώρας ἐπικρατεῖ εἰσέτι ἡ πρόληψις, ὅτι ἀπεκοπτομένων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς τῶν κορασίδων καὶ τῶν νεανίδων, γίνονται αὗται μακρότεραι· ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας διὰ τοῦ τρόπου τούτου συμβαίνει αἱ τρίχες νὰ μὴ ἀνακτῶσι πλέον τὸ μῆκος, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχον φυσικῶς. Αἱ ὡραιότεραι κόμαι εἶνε αἱ ἀρχικαί. Ὁ Cazenave παρετήρησεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου γεγονὸς λίαν ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον καταδεικνύει τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Οὗτος ἐγνώριζε τρεῖς ἀδελφάς, ἐπίσης εὐμόρφους, ξανθάς,

ἐχούσας δὲ δασεῖαν κόμην. Εἰς δύο ἐξ αὐτῶν αἱ κόμαι ἀπεκόπησαν κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Τῆς τρίτης τὴν κεφαλὴν οὐδέποτε ἐπεσκέφθη ἡ ψαλλίς. Καὶ ὅμως εἶχε λαμπράν κόμην, ἥτις διέφερε τῆς τῶν δύο ἄλλων ἀδελφῶν μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἦτο ὡραιοτέρα. Καὶ τῷ ὄντι τινὲς τῶν τριχῶν αὐτῆς εἶχον μῆκος μέτρου 1, 62, λέγω *μέτρου ἑνὸς καὶ ἑξήκοντα δύω ὑφεκατομέτρων*. Ὅταν εἰς τὰς νεανίδας θέλωμεν νὰ διορθώσωμεν τὰς ἄκρας τῶν τριχῶν, ἀνάγκη νὰ περικόπτωμεν αὐτὰς μόνον κατ' ὀλίγα ὑφεκατόμετρα.

Ἡ εὐκαμψία, ἡ ἐλαστικότης, ἡ λαμπρότης τῶν κομῶν, εἶνε πλεονεκτήματα φυσικὰ σχεδὸν πάντοτε ἐν ἁρμονίᾳ διατελοῦντα πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας ἑκάστου, ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη δύναται νὰ ἐπέμβῃ εἰς τοῦτο καὶ νὰ δώσῃ τὴν γνώμην της.

Τινὲς ἔχουσι πολὺ ξηρὰς τὰς τρίχας, αἵτινες βιαζόμεναι ὑπὸ τῶν κτενίων θραύονται εὐκόλως, καὶ αἱ ἄκραι αὐτῶν διχοτομοῦνται. Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ἀλλοίμονον εἰς τὴν τολμηρὰν ψαλλίδα, ἥτις θὰ θελήσῃ νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν ἀποκόπτουσα τὸν ἄρρωστον. Αἱ νέαι ἄκραι θὰ διχοτομηθῶσιν αὖθις καὶ ἐπ' ἄπειρον, ἐὰν αἱ ψαλλίδες θελήσωσι νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν ἔφοδον.

Ἄλλοτε ἡ ξηρασία τῶν κομῶν ἐπιπλέκεται μετ' ἄλλου φαινομένου ἔτι ὀχληροτέρου, τὸ ὁποῖον εἶνε ἡ πτῶσις μικρῶν λεπτῶν καὶ ἀλευροειδῶν λεπίδων, ὑπαινουσῶν τὰ φορέματα καὶ ὅλα τὰ πράγματα.

Ἀλλὰ τὸ χεῖριστον εἶνε τὸ κακὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἱ μὲν ἰατροὶ ἀποκαλοῦσιν *σμιγμόρροιαν ξηρὰν* (seborrhea sicca) ἢ *σμιγμόρροιαν λεπιδωτὴν* (seborrhea squamosa), συνώνυμον τοῦ *defluvium capillorum*, τὴν κοινῶς καλουμένην πτῶσιν τῶν τριχῶν. Εἰς τὰ παιδία τὸ φαινόμενον τοῦτο δύναται νὰ ἦνε φυσικόν, ἢ δύναται νὰ ἦνε τὸ προϊὸν ἀκαθαρσίας τινός, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐνήλικας εἶνε ἄλλο τι σπουδαιότερον καὶ ἀπαιτεῖ θεραπείαν.

Ἐὰν θέλετε λοιπὸν νὰ θεραπευθῆτε, ἀνάγκη νὰ πλύνετε προηγουμένως καλῶς τὴν κεφαλὴν μὲ ὕδωρ ἁπλοῦν, ἢ μὲ οἰνόπνευμα πολὺ ἀραιόν, ἢ μὲ σαπωνοῦχον ὕδωρ, ὥστε ν' ἀφαιρέσητε τὴν λιπαρὰν οὐσίαν τὴν προσκεκολλημένην ἐπ' αὐτῆς, ἔπειτα δὲ ν' ἀλείψητε αὐτὴν διὰ μιᾶς τῶν ὑγιεινῶν ἐκείνων ἀλοιφῶν, τῶν ὁποίων θὰ σᾶς δώσω κατωτέρω τὴν συνταγήν. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν πλύσιν καὶ ἐπάλειψιν, αἰσθάνεσθε εἰς τὴν κεφαλὴν κνισμόν τινα ἢ αἴσθησίν τινα θερμότητος δυσάρεστον, τότε ἐπιθέσατε ἐπ' αὐτῆς διὰ ψήκτρας τὸ ἑξῆς μίγμα:

Φανικοῦ ὀξέος	Γραμ.	0,55
Γλυκερίνης, Ἀλκοὸλ, Ὕδατος ἀπεσταγμένου ἢ ὕδατος τῆς λαβαντίδος	ἐξ ἑκάστου »	16 —

Ἐπαναλάβετε ταῦτα καθ' ἑκάστην, μέχρις οὗ παύσουσιν ὁ κνισμός, αἱ λιπαραὶ ἐκρύσεις καὶ ἡ πτῶσις τῶν τριχῶν.

Ἄλλοτε ἡ πτῶσις τῆς πιτυρίδος δὲν προκύπτει ἐκ λιπαρᾶς ἐκρύσεως, ἀλλ' ἐκ μικρῶν λεπιδίων τῆς ἐπιδερμίδος. Ἔχετε δηλαδὴ ἄλλο κακόν, τὸ ὁποῖον ἔχει ἄλλον ὅρον (οἱ ἰατροὶ εἶνε τόσον σοφοὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ὅρων), ἔχετε τὴν καλουμένην *πιτυρίασιν*, λατινιστὶ *pityriasis capilitii*. Εν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐὰν εἶσθε ἀρχαιολόγος, παρηγορηθῆτε ἀναλογιζόμενος, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τὴν ἀρρωστίαν ταύτην, ἐνθυμηθῆτε δὲ ὅτι ἔψαλλεν αὐτὴν ὁ ποιητὴς Σερανός:

Cum caput inmensâ pexum porrigine ningit.

Ἀλλ' ἂν δὲν εἶσθε ἀρχαιολόγος, ἀλλ' εἶσθε φιλόσοφος, σκεφθῆτε ὅτι τὸ κακὸν τοῦτο εἶνε συχνάκις λίαν ἐπίμονον καὶ ὅτι χρήζει ὑπομονῆς. Ἐὰν ὅμως δὲν εἶσθε οὔτε ἀρχαιολόγος, οὔτε φιλόσοφος, τότε δροσισθῆτε, λούεσθε διὰ γενικῶν πιτυρούχων λουτρῶν, καὶ πλύνετε πρωΐαν καὶ ἑσπέραν τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς ἑξῆς διαλύσεως:

Βόρακος	Γραμμ.	4
Ὕδατος ἀπεσταγμένου	»	500

Καὶ ἐὰν αἱ πλύσεις αὗται δὲν ἐπαρκοῦσιν, ποιήσατε χρῆσιν τῆς ἑξῆς ἀλοιφῆς:

Ἀνθρακικοῦ νάτρου	Γραμμ.	2
Ἀλοιφῆς τοῦ Γαληνοῦ	»	30

Ἡ ἐπάλειψις γίνεται ἀφ' ἑσπέρας, καὶ τὴν πρωΐαν καθαρίζεται ἡ κεφαλὴ διὰ ψυχροῦ ἀποβράσματος πιτύρου ἢ δι' ἐγχύματος ἀνθῶν ἀκταίας.

Ἐὰν δὲ καὶ αἱ ἐπαλείψεις καὶ αἱ πλύσεις αὗται τῆς κεφαλῆς δὲν ἐπαρκέσωσι, τότε καλέσατε τὸν ἰατρόν, διότι δὲν θέλω νὰ κατάσχω δι' ἑνὸς ἀλμαναχίου τὴν θέσιν τῆς τηβεννοφόρου καὶ σοβαρᾶς Σχολῆς.

—

Δύναται νὰ συμβῇ ὥστε καὶ χωρὶς νὰ ἔχετε λιπαρὰς ἐκρύσεις ἢ πιτυρίασιν, νὰ ἔχητε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς πολὺ ξηρὰς καὶ ἑπομένως ἀπειθεῖς εἰς τὸ κτένιον. Τότε ἀλείψατε τὴν κεφαλὴν μὲ ἔλαιον ἐξ ἀμυγδάλων γλυκῶν, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ ἁπλούστατον ἐκ τῶν *κοσμητικῶν τῆς κεφαλῆς*, ὅσα δυνάμεθα νὰ ἐπινοήσωμεν. Ἐὰν δὲν σᾶς ἀρέσκωσι τὰ ἁπλᾶ πράγματα (καὶ ἐδῶ ἀποτείνομαι πρὸς τὰς κόρας τῆς Εὔας), ἐὰν ταυτοχρόνως θέλετε νὰ καταστήσετε εὐκαμπτοτέραν τὴν κόμην, ν' ἀλείψετε καὶ νὰ μυρώσετε αὐτήν, τότε ποιήσατε χρῆσιν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου τῶν ἑξῆς μύρων:

Λίπους κήτους	Γραμ.	20
Ἀμυγδαλελαίου γλυκέος	»	30

—

Παρεσκευασμένου ὀστεομυελοῦ τοῦ βοός	Γραμ.	30
Ἀμυγδαλελαίου πικροῦ	»	10

Καὶ εἰς τὸ ἓν καὶ εἰς τὸ ἕτερον προσθέσατε μυρωδικήν τινα οὐσίαν κατὰ βούλησιν, ὡς ἤθελεν

εἴπει συγγραφεὺς ἀγαπῶν τὴν μαγειρικήν.

Διάφορα μύρα κατέστησαν πολύφημα ὑπὸ ἐπιφανῶν κομμωτῶν καὶ ὑπὸ λαμπρῶν ἀγγελιῶν, ἀλλ' ὁ ὑγιεινολόγος προτιμᾷ τὰ ἑπόμενα:

Παρεσκευασμένου βοείου ὀστεομυελοῦ...	Γραμ.	60
Παρεσκευασμένου λίπους μόσχου.....	»	60
Βαλσάμου τῆς Περουβίας	»	4
Βανίλης.....	»	2
καρυελαίου.....	»	8

—

ΜΥΡΟΝ ΦΙΛΟΚΟΜΟΝ

Ἐκχυλίσματος Κίνας	Γραμ.	2
Ἀμυγδαλελαίου γλυκέος	»	8
Βοείου ὀστεομυελοῦ.....	»	24
Πτητικοῦ ἐλαίου κίτρου.....	»	6
Βαλσάμου τῆς Περουβίας.....	»	20

—

ΕΛΑΙΟΝ ΦΙΛΟΚΟΜΟΝ

Βοείου ὀστεομυελοῦ, Ἀμυγδαλελαίου γλυκέος, Καρυελαίου } ἐξ ἑκάστου	Γραμ.	6

—

ΕΛΑΙΟΝ ΑΡΧΑΙΟΝ

Βοείου λίπους.....	Γραμ.	500
Βάματος ἠλέκτρου.....	»	0,5
Πτητικοῦ ἐλαίου κίτρου.....	»	2,4

—

ΚΕΛΕΒΕΙΟΝ ΕΛΑΙΟΝ

Ἐλαίου ἐξ ἐλαίας.....	Γραμ.	1,000
Κιννάμου.....	»	30
Σανδάλου κιτρίου.....	»	45
Πτητικοῦ ἐλαίου πορτοκαλέας.....	»	4

—

Τὸ περίφημον, τὸ ὑπέροχον *ἔλαιον Μακασάρ*, τὸ ὁποῖον ἐπλούτισε τόσους κομμωτάς, σᾶς παρουσιάζεται ἐδῶ ἐν ὅλῃ τῇ γυμνότητί του.

Ἐλαίου helimèthe.....	Γραμ.	90
Λίπους χηνός.....	»	30
Στύρακος.....	»	8
Βουτύρου κακάου.....	»	8
Λίπους ὀῶν.....	»	8
Ἀνθονέρου.....	»	4
Πτητικοῦ ἐλαίου θύμου.....	»	8
Πτητικοῦ ἐλαίου ῥόδων.....	»	1,05
Βαλσάμου τῆς Περουβίας.....	»	0,5

—

Αἱ κυρίαι μεταχειρίζονται συχνά, ὅπως σταματῶσι τὰς φευγούσας τρίχας τῆς κεφαλῆς ἢ ὅπως κάμπτωσιν αὐτὰς εἰς τολμηρὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχήματα, ἀλοιφήν τινα καλουμένην *bandolina*, ἥτις ὠνομάσθη καὶ fixateur, cliphytique, κτλ. Εἶνε αὕτη κομμιῶδες μίγμα τραγακάνθης μὲ ὀλίγον οἰνόπνευμα καὶ ῥοδόνερον.

Τὸ καθαρὸν καὶ νωπὸν κίκινον ἔλαιον (*ῥιτσινόλαδον*) εἶνε καὶ αὐτὸ ἄριστον κοσμητικὸν τῶν τριχῶν, εἶδον δὲ δασυτάτας κόμας Ἰνδῶν καὶ εὐρωπαίων *κρεολῶν*, οἵτινες μετεχειρίζοντο τοῦτο συνεχῶς. Πλὴν ἂς προσέξωμεν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα δέον ν' ἀποδώσωμεν τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Διότι πλέον ἢ τὸ κίκινον ἔλαιον παραγωγικὴ αἰτία τῶν λαμπρῶν ἐκείνων κομῶν εἶνε ἡ φυλή, τὸ κλίμα καὶ ποικίλοι ἄλλοι ὅροι.

—

Ἄλλως οἱονδήποτε ἂν ᾖνε τὸ μύρον τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεσθε, προσέχετε νὰ ᾖνε νωπόν· διότι αἱ ταγγαὶ λιπαραὶ οὐσίαι εἶνε χείριστα κοσμητικὰ διερεθίζοντα τὴν ἐπιδερμίδα καὶ τὴν τρίχα.

Ἐνθυμηθῆτε δὲ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ πλύνετε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, διότι λερόνονται ὑπὸ κονιορτοῦ ὡς τὰ ἔπιπλα ὑμῶν, καὶ ῥυπαίνονται ὑπὸ λιπαρῶν οὐσιῶν περισσότερον ἢ τὰ ἔπιπλα ὑμῶν. Πᾶσα γυνὴ ἔπρεπε τοὐλάχιστον ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θέρους, νὰ πλύνῃ μεθ' ὑπομονῆς τὴν κόμην μετὰ σαπωνούχου ὕδατος ἢ ἔτι κάλλιον μὲ θερμὸν ἀπόβρασμα μαλάχης.

Καὶ σεῖς, ὦ θυγατέρες τῆς Εὔας, ἀναλογισθῆτε τὸν ἐξευτελισμὸν τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἐξ ἀγάπης πρὸς ὑμᾶς πάσχω τὴν στιγμὴν ταύτην, καταβιβάζων τὸν ὑπερήφανον κάλαμόν μου εἰς τὸ ταπεινὸν ἔργον τοῦ κομμωτοῦ. Αὕτη εἶνε θυσία ὑπερβολική, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἔκαμνον οὔτε χάριν ὅλου τοῦ ἐπιγείου χρυσίου, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἰσχυροῦ φύλου, πλὴν καρτερικῶς ὑποβάλλομαι εἰς αὐτὴν διὰ τὴν μεγίστην λατρείαν μου πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸς τὰς ὑμετέρας ὡραιοτάτας κόμας. Ὅταν δὲ εἰς τὰ ἀλμανάχιά μου πραγματευθῶ περὶ ὑγιεινῆς τῆς ψυχῆς καὶ περὶ ὑγιεινῆς τοῦ ἔρωτος, τότε θέλω προσπαθήσει νὰ ἐκδικηθῶ ἀρκούντως διὰ τὰς ταπεινώσεις ταύτας, τὰς ὁποίας ὑφίσταμαι καὶ ὑπομένω ἐν σιωπῇ δι' ἀγάπην σας. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

—

Αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς λιπαίνονται ἐνίοτε ἐξ ὑπερβολικῆς λιπαρᾶς ἐκρύσεως τῆς κεφαλῆς, καὶ τότε ἀφήσατε τὰ μύρα καὶ τὰ ἔλαια, καὶ ἀπ' ἐναντίας ἐπιῤῥίπτετε ἑκάστην ἑσπέραν ἐπὶ τῆς κόμης κόνιν ἀμυλώδη, τὴν δὲ πρωΐαν καθαρίζετε αὐτὴν καλῶς διὰ ψήκτρας. Δύνασθε νὰ μεταχειρισθῆτε καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ βόρακος, τῆς ὁποίας ἀνωτέρω σᾶς ἔδωσα τὴν συνταγήν.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐν τῷ στρατῶνι.

Ὁ ἐπιλοχίας πρὸς στρατιώτην:

— Ἐσύ, Δημητρίου, πῶς ἀφίνεις τῆς μπαλάσκαις σου καὶ τὰ πετσιά σου εἰς τέτοιαν κατάστασιν;

— Κύριε ἐπιλοχία, τὰ ἔτριψα δυνατὰ μὲ τὴν μπογιά, ἀλλὰ δὲν γυαλίζουν καλλίτερα.

— Τότε θὰ 'πῇ πῶς ἔχεις κακὴ μπογιά.

— Μήπως εἶμαι ἐγὼ μέσα, κὺρ ἐπιλοχία;

— Τότε νὰ 'μπῇς λοιπὸν μέσα γιὰ δυὸ ἡμέραις!

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ 1885 — Β', 996.